

M. Okas.

AABITS

ja
Lugemise
raamat.

K.J. SICHMANNI

KIRJASTUS
RIIGA.

Madonna

H. P. Abandis

B 2429

Õesti keele

Uabitõ

ja

Lugemise raamat.

Kokku seadnud

M. Oks,

kooliõpetaja Surjewi linnakoolis.

Teine trükk.

Попечительский Советъ Рижскаго учебнаго округа допустилъ къ употребленію, въ качествѣ учебнаго руководства, въ начальныхъ училищахъ, въ коихъ преподается эстонскій языкъ. Согласно извѣщенію г. Попечителя Рижск. уч. округа отъ 30-го Ноября 1905 г. за № 9944.

Rias.

R. S. Sichmanni kirjastus.

1907.

1893

1893

1893

1893

Trükitud Mülleri trüfikojas, Riias (Herberi platfil Nr. 1).

ENCY TA Fr. H. Keutzwald oia.
Kirjandusmuuseumi
Arhiivsaamatukogu

1965: 4956

uuu, uu, iii, uu,
ü"ü"ü, ttt, r r r,
u, w w w, iit, tuu,
t"uwi, uu, tuwi, tiu; 14.

uuu, uu, uu, n n n, m
m m, p p p, k k k
k k k k k, r, r r r;
minu nimi; ukki
num, t"uhi puu kuu;
kuu kuu; 17 147.

cccccccccc llll
lll c. ooo uaaa
cldddccö ö ö ö ö
ö ö ö ö ö ö ö ö ö ö
tuba-oma luba; täna
kuld, homme muld;
önne mund örna
kocce; cc, cc, cc, cc. j j j j
j j j j ggg f f f f f f f f
s s; öige tafub teife

oma; põllumees põline
rikas; häda ajab
härja kaevu, s s s, 76 s.

A A A A A A A A

U U U U U U U U

V V V V V V V V

E E E, I I I I I I I I

J J J J J J J J, K

K K K, L L L L L L L L

L L L, S S S S S S S S

P P P P R R R R B B

B A A A U U U U

U U U U 222 222

333 555 2325

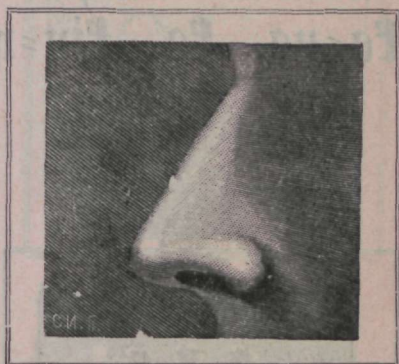
tey annab head nõu
kommikul on õnne
kudu Püwa keskel
kulla kangas Ohtul
höbedane ilu Cöl ei
õnne ilmus

I.

§ 1.

a *n*
a **n**
i **i**

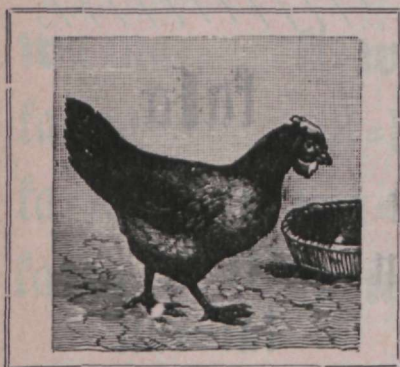

ani *nina*

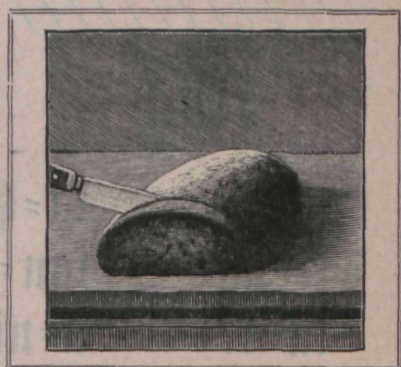
ani

nina

§ 2.

k **f**

kana

kanik

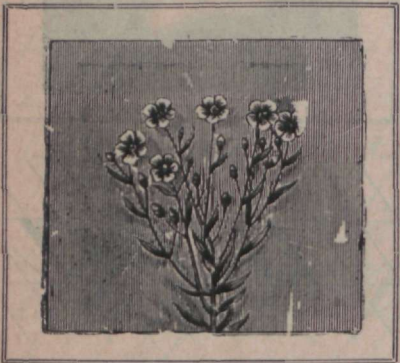
kana

kanik

a=ni fa=nif fan=na an=na
fa=na ni=na fin=ni fan=ni

an=nan a=ni; fan=nan fa=na; a=ni fin=ni,
fa=na fa fin=ni; fan=nan fan=ni; an=nan
fa=ni=fa.

§ 3.

l **l**

lina

fala

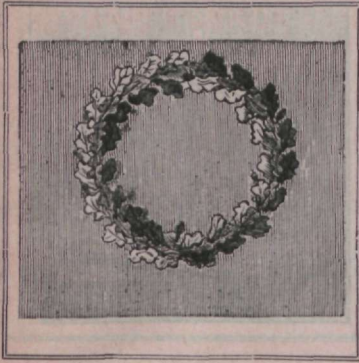
lina

fala

ni=na	fa=la	an=nan	fa=nif
li=na	fan=na	fan=nan	lil=lif
fa=li	a=ni	li=nif	fal=lan
na=li	fin=ni	lil=laf	la=fin

fa=la ni=na; fan=nan li=na; a=ni fa=na fal=lal;
fan=nan fa=na laf=fa; fan=na fa=la al=la
lin=na.

§ 4.

w **w**

wanif

fiwi

wanif

fiwi

wa=na

fi=wi

wa=li

wal=liſ

fa=na

wi=li

na=li

wa=lan

fa=wal

wa=nif

a=wan

win=nal

fa=la

la=wa

li=nif

wa=lin

wa=na fa=na; fan=nan fi=wa al=la; fal=la

wi=li wak=fa; wa=la fa=li wan=ni; wa=na

wal=liſ fa=wal; fa=na fa=ni=fa fal=lal.

§ 5.

afen kannel wile

afen

kannel

wile

fe=na

wa=li

wa=le

wa=na

fa=lew

wi=le

wi=li

fan=nel

fel=le

a=fen

ne=li

fe=na

a=lew

e=lan

fi=wi

fan=ni=fe

fe=na a=ni; lin=na a=lew; lil=le wa=nif;
 an=nan lel=le=le ne=li fa=la; wa=lin wen=
 na=le fe=na wi=le.

wennal fena wanif; lessel wana kannel; afnal neli lille;
 kalal fena nina; wallil wana fiwi.

§ 6.

wari firif wanfer

wari

firif

wanfer

fa=na

fe=ra

ra=fe

ran=nal

fa=ri

fi=rif

fa=re

wan=fer

we=ri

wa=ra

fa=rif

ar=wan

fe=re

wa=ri

a=raf

fer=fin

wa=na fi=rif; a=ne fa=ri; fe=rin fe=ra; fa=re
 fi=wi; fe=na wan=fer; fan=nan rin=nal fe=na
 lille; an=nan wen=na=le fir=we; fal=lil fa=ri=fal
 fe=na fi=ri.

firif fenal rannal; wallil fare fiwi; wennal warane wili;
 alewil awar firif; lessel neli fera.

§ 7.

male *ema* *warem*

male

ema

warem

e=ma

a=lan

wem=mal

wal=min

ni=mi

wa=rem

fa=mal

fam=min

wa=nem

fal=lim

me=ri

wa=la=ma

fe=nam

ma=le

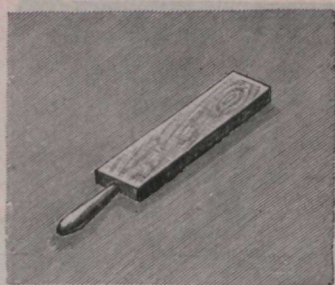
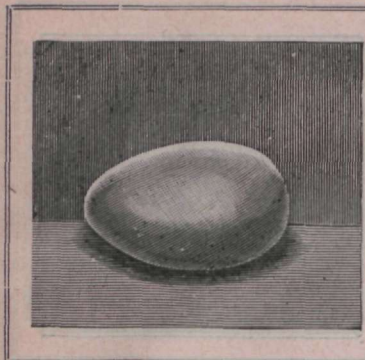
ma=ri

e=la=ma

mi=na fan=nan fi=wi; me=re ran=nal fe=na
 fi=rif; rif=fal lel=lel fe=na fan=nel; e=mal
 ne=li fa=na, lel=lel ne=li a=ni; mi=na an=nan
 wen=na=le fal=li kam=mi.

mina elan mere rannal; 'alewi wanemal fena fimmel;
 fanname fiwi mere rannani; kessel fenam wari, kessel
 fallim fari? emal fenam wari, wennal fallim fari.

§ 8.

muna furif faru

muna

furif

faru

fa=na

fe=ra

lu=mi

e=lu

mu=na

fu=rif

wa=ri

ram=mu

mur=ran

fa=nif

wa=lu

u=ni

fu=ri

wi=lu

i=lu

mu=ru

fa=ru

fa=li

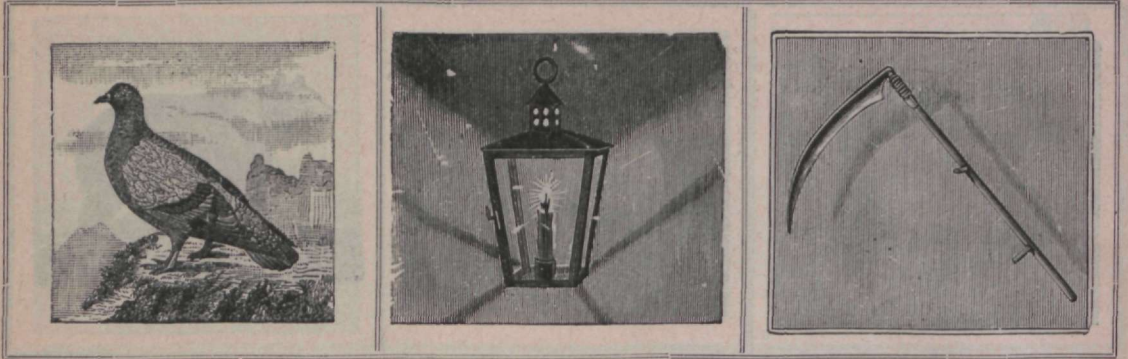
ma=ru

fu=lu

mi=na mur=ran fi=wa; wal=lil wa=na wa=rem;
wa=na wal=lif a=rul, mul=lif a=ru ran=nal;
mi=nul fa=na mu=na, wen=nal a=ne mu=na;
mi=na fan=nan li=nu laf=fa.

wenna nurmel fena wili; aru kallaful fena fannife; mina
fannan fiwi falmule; wili, ferfi, wili, walmi, walmi wara
minu nurmel, wara fa walmi wenna nurmel.

§ 9.

tuwi later wikat

tuwi

later

wifat

fa=ri

fa=lew

tu=li

wi=fat

fa=tel

la=ter

fa=la

tu=lin

tu=wi

fu=rif

la=tif

mi=na

tu=ri

lu=tif

ta=nu

te=ma

te=ra

ter=we

ti=na

te=re=tan

a *A* **A** Un=nal te=raw wi=fat; **U** mal fe=na tu=wi; mi=na te=re=tan lel=le; fu=ri fa=ru tu=li nur=me=le; fal=lil lin=nul mi=tu ni=me; e=ma wal=wel, mi=na mu=re=ta; ma=ru me=rel — ran=na e=la=nif mu=rel.

Une fari tuli nurmele. **U**nna tuli warem nurmele.

Unnale anti neli fana muna. **U**lma tuli fa nurmele.

Umale anti nurmel mitu fena lisse.

§ 10.

oraw foorem tool

oraw

foorem

tool

fi=ri

fool

fu=ri

fo=lin

o=ra

foo=rem

loom

foo=nal

o=ri

nool

loof

wa=nif

o=raw

tool

wo=li

noo=rif

o=nu

to=re

foor

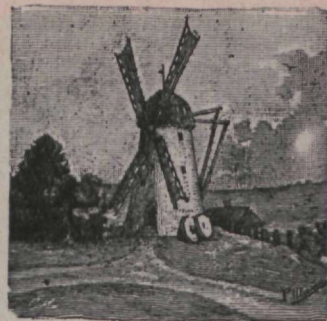
foo=rin

O **D** *O*

O=raw on fe=na loom; fa=ru on fu=ri loom. **D**=nul on wa=na wi=fat. **A**n=na wo=fil on ta=fu foo=nal. **O**=lin noo=rem, **o**=lin mu=reta. **D**=ru ta=lu on me=re ran=nal. **A**=ru ran=nal on ne=li tal=le.

Annal on wana onu. Onu talu on mere rannal. Onul oli noor oraw. Draw oli fena loom. Onul oli fa wana oraw. Anna tuli onule fana mune tooma. Alma oli enne onul. Annale anti noorem, Almale wanem oraw.

§ 11.

waat kiik tuulik

waat

kiik

tuulik

wal=sif

laat

raa=mat

wiil

waat

ruut

feel

nin

kaa=ren

luu

leen

wii=ul

kuul

tiif

fe=re

rii=e

tuu=sif

kiik

fee=re

leef

m M M

Mi=na wee=re=tan fi=wa.

Mi=nu ka=na tu=li kuu=ri

al=la. **Mar**=ti=nil on fe=na

wii=ul. **D**=ru wee=rel on mi=tu tal=le. **Me**=

rel on tee tol=mu=ta. **Me**=re ran=nal on

wa=na tuu=sif.

Marta.

Mina olen noor. Minu nimi on Marta. Minu wenna nimi on Artur. Minul on kena raamat. Arturil on neli kena raamatut. Minu raamatu kaanel on mu nimi. Arturi raamatutel on Arturi nimi kaanel. Artur on wanem, mina olen noorem. Artur tuli minewal talwel kooli, mina tulen tulewal talwel.

§ 12.

kuul kamm linn

kuul

kamm

linn

ku=ri

kamm

kann

kell

kuul

will

konn

kunul

taul

wann

lill

lell

tamm

wall

winn

kumm

tumm

linn

rinn

toll

† **T** Tar=tu on fe=na linn. Tal=
 linn on me=re ran=nal. Mi=nu
 wen=nal on wa=na tun=ni=fell.
 Tumm i=ni=me=ne on fee=le=tu. Tal=li all on
 fu=ri full. Un=nal on fe=na kamm. Too
 mi=nu wann tal=li. Tall on o=nu o=ma,
 wan=fer tal=li all on mi=nu o=ma.

Tamme all.

Minu wenna nurme weerel on wana tamm. Tamme
 all on fena muru. Murul on anefari. Tiiu noor ani
 on ka tamme all murul. Tiiu tuli tamme alla oma ani
 waatama.

§ 13.

laew koer naine

laew

foer

naine

laew	wae=ne	foe	wai
laat	nai=ne	nael	taim
faew	lai=ne	fael	wai=nu
wae=wan	foer	faer	foo=rin
waa=tan	toe=tan	ait	loen

f R K **Ku=ri foer on wai=nu.**
Ku=rel on fe=na fael. Mi=na
fae=wan fae=wu. D=nu=le
lae=na=ti fae=ru. Ka=lew on wil=la=ne rii=e.
Kae=wu winn on fat=fi. Kuu on ful=la
kar=wa. Ta=lu nur=mel on wae=wa=ne wi=li.

Kaarlil on wifat.

Tassel on will.

Dnul on ?

Anel on ?

Annal on ?

Minul on ?

Almal on ?

Toolil on ?

Duwil on ?

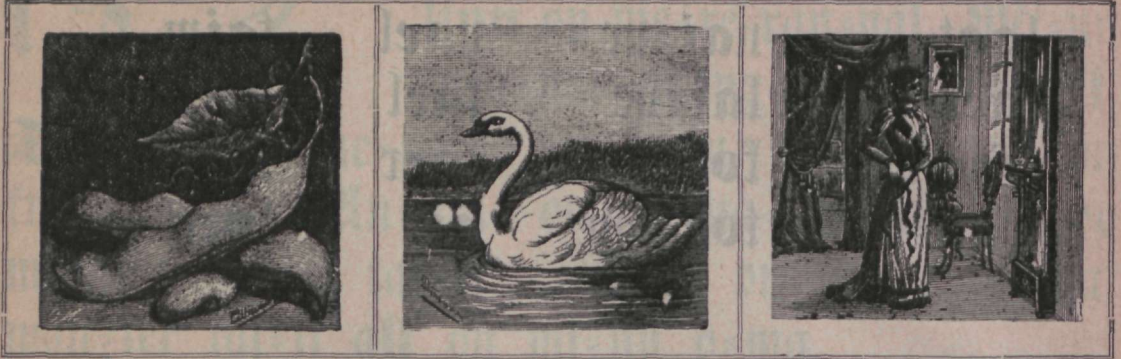
Alnal on ?

Kuri foer.]

Kana tuli kuuri alla teri noffima. Kuuri all oli
foer. Koera nimi oli Muri. Muri oli kanale kuri.
Tema tuli kana kallale. Koerale anti malka. Kanale
anti weel enam teri ette.

Kellele anti teri? Kellele anti malka?

§ 14.

faun luiſ neiu

faun

luiſ

neiu

faun
faer
aun
lein
nui

luiſ
lauſ
nei=ſ
faun=a
ui=nu

mei=e
tei=e
ei=ne
tei=ne
loiſ

wei=ſe
foit
toit
wean
tean

e G E

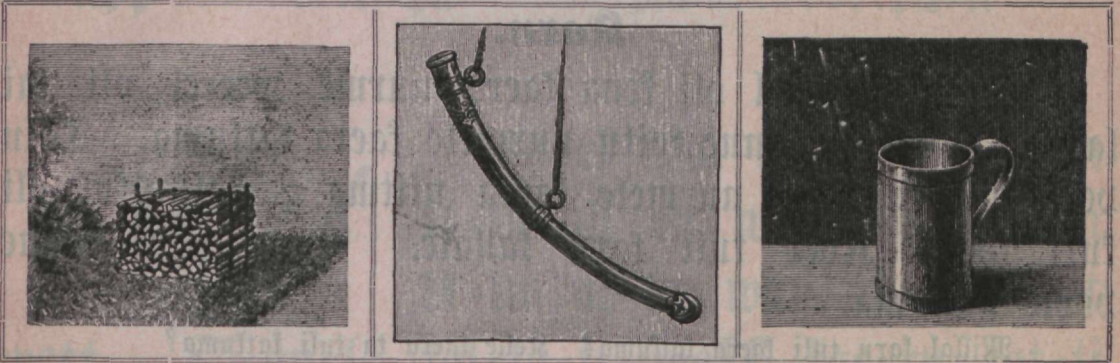
G=ma tu=li nur=me=le niit=ma.
D=nu o=li en=ne nur=mel.
G=mal on te=raw wi=fat.

Gn=ne **foi**=tu o=li tuul waif=ne. **Gr**=ne faun
 on af=na all lau=al. **Mei**=e tu=li=me en=ne
foi=tu lin=na. **Koer** tu=li toa et=te. **G**=ri=
 la=ne on **wei**=ſe=ne loom. **Ka**=lew on kal=lim,
kui li=na=ne rii=e.

Merel.

Minu wennal on fena laew; laew on Tallinna all merel. Gila olin mina kawa wenna laewal. Gma tuli fa laewa waatama. Tema oli terwe tunni laewal. Gmal oli laewa lael wilsu olla. Ta tuli enne maale, kui mina.

§ 15.

pinu tupe toop

pinu

fa=lew
fa=nep
le=piſ
fo=piſ
fo=peſ

tupe

pi=nu
pean
pa=lun
pool
fool

toop

toop
piir
ku=par
pa=peſ
pi=par

pan=naſ
pee=naſ
faup=ſen
pu=na=ne
pi=me

i **S** **Y**

S=ni=me=ne on lae=wa lael.
Sl=ma tu=le=ta on e=la=mi=ne
wae=wa=ſi=ne. Wti=na

wen=na ni=mi on Sl=mar. Sl=ma=ril on fe=na

lil=le=pee=nar. G=ma pa=ni lei=wa kap=pi.
 Mei=e fo=peel on nur=me wee=rel. Ta=lu pe=re
 tu=li wa=ra tup=pa. S=mew tall on peen=ra
 peal. Mi=na kaup=sen lin=na tu=rul. Un=na
 pe=re=le paar too=pi pii=ma.

Karu.

Talu nurmel oli kena kaer; nurme weerel oli lai
 laan. Karu tuli enne koitu nurmele kaera kattuma. Talu
 pere tuli ka wara nurmele kaera nitma. Talunikul oli
 furi koer. Koer tuli karu kallale. Karu pani laane
 poole punuma.

Millal karu tuli kaera kattuma? Kelle kaera ta tuli kattuma?

§ 16.

kukk *mutt* *lipp*

kukk

mutt

lipp

kukk ku = ke

tukk tu = fi

tekk te = fi

kapp ka = pi

wakk wa = ka

pann pan = ni

fonn fon = na
 tamm tam = me
 kull kul = li
 mutt mu = ti
 pott po = ti
 lepp le = pa
 lipp li = pu

fott fo = ti
 fepp fe = pi
 wall wal = li
 famm fam = mi
 luff lu = fu
 rott ro = ti
 pill pil = li

u U U **U**=el toal on fe=na a=fen.
u=lu all on wei=fe=ne wann.
U=lu al=la wan=ni wa=la=ti
 wett. **D**=nu=le kal=la=ti wakk fae=ru fot=ti.
 Kuu=ri all on fapp, fa=pil on fe=na luff.
U=ni=ne i=ni=me=ne tu=li tux=pa. Meil on fe=na
 lipp, li=pul pikk latt. **Utt** on e=ma=ne tall.

Kullerkupp.

Miina emä oli wainul taimelawal. Miina tuli ka
 wainule. Temale anti wainul fena lill; lillal on kulla
 farwa kollane nupp; lille nimi on kullerkupp. Kaarel
 tuli wainule Miina lille waatama.

Ufna all on inimene.

Tooli peal on ?

Tooli all on ?

Kuuri all on ?

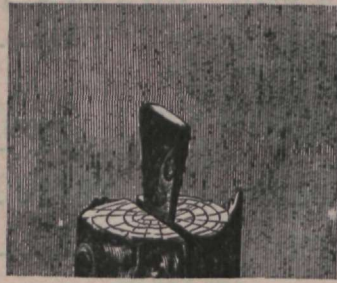
Muru peal on fonn

Turu peal on ?

Kaewul on ?

Kaewule tuli ?

§ 17.

torn talw parm

torn

talw

parm

torn tor = ni
 wien wir = na
 pilw pil = we
 talw tal = wa
 pulm pul = ma
 ilm il = ma
 parm par = mu
 forw for = wi

nurm nur = me
 warn war = na
 folm fol = me
 tolm tol = mu
 parw par = we
 torn tor = mi
 farw far = wa
 arm ar = mu

w W U Wal = li peal on wa = na torn.
 Wai = nul on folm pal = fi.
 Wen = na nurm o = li kau = a
 lu = me all. Wei = fe = ne lil = le = forw on mi = nu
 lau = a peal. Tu = me pilw on tae = wa all.
 Wal = miw wi = li on fol = la = fat far = wa. Kui
 ilm pa = law, on maan = tee tol = mu = ne.

Afnal neli ruutu, kolmel afnal — mitu ruutu?
Minul oli kolm muna, wennal neli muna; meile
anti veel kolm muna; mitu muna meil on?

Kessel on kana?
Kessel on koer?

Kessel on korn?
Kessel on orav?

Mikkel on leen?
Mikkel on torn?

Mikkel on foor?
Mikkel on afen?

§ 18.

lamp *pink* *part*

lamp

pink

part

fell *font* *farf*

fell

font

farf

teen fel=fu mi=nu felf
 folm pal=fi tam=me palf
 pa=nen pan=ti mi=nu pant
 fan=nan par=ti e=ma part
 wiin pin=fi puu pinf
 pa=ne lin=fi toa linf
 maa=li pil=ti fe=na pilt
 toon tin=ti ppe tint
 paar til=fa wee=tillf
 ne=li nur=fa toa nurf
 faup=len lam=pi lau=a lamp
 teen far=fu wei=fe farkf
 mur=ran mal=fa foe=ra malf
 an=nan pal=fa wae=wa=palf
 pum=pan wett wee=pump
 mi=ne tel=fi mi=nu telf

p B

P

Pirn on puu=wi=li. **P**iff
 palf on maan=tee wee=rel.
 Af=na all lau=a peal on lamp.

Peet=ril on wei=fe=ne felf. Mi=nu wen=nal
 on noor part. An=nal on fe=na pilt, Mar=tal
 to=re lil=le=fimp. Mei=e fae=wul on pump,
 tei=e fae=wul on winn. Mi=nu wanf=ril on
 fae=ra foo=rem. **P**e=re toal on mi=tu a=fant.
Pa=rem pool mu=na, fui mu=na voor.

Koerte toit.

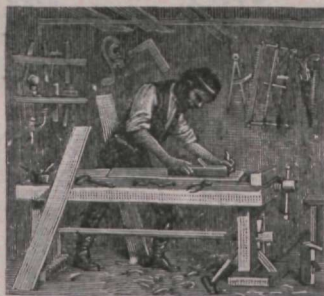
Talunikul oli wana koer. Peale wana koera oli temal veel neli noort koera. Koertel oli muru peal, toa afna all, weifene onn. Wana koera toit oli leemelafe. Peale lakke anti wanale koerale arwa ka fonta; noortele koertele anti piima; leent anti neile arwa. Piim on noorele koerale parem, kui leemelafe.

Kelle onn oli afna all?
Mitu koera oli talunikul?

Kellele anti fonta?
Kellele anti piima?

§ 19.

trump freupink plit

trump

freupinf

plit

fru=wi

fraaw

trump

fru=pinf

fraa=min

plit

trepp

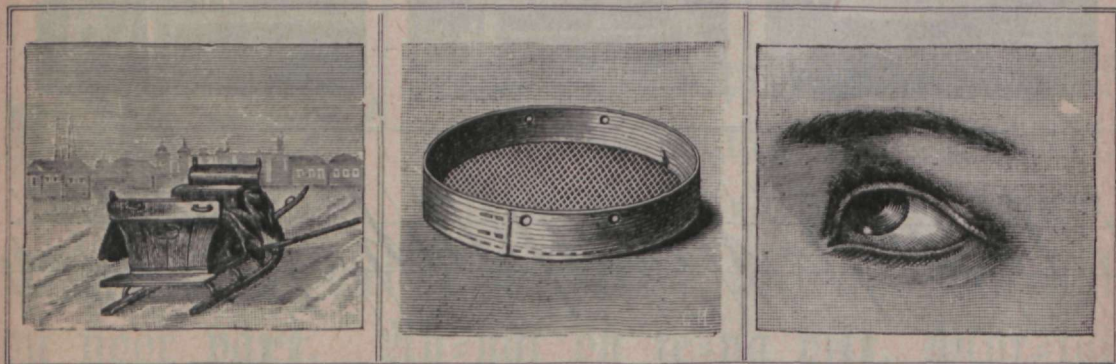
trei=al

n N Noor tall on kart=lif. Nirk
 on wei=ke=ne loom. Mei=e
 plit on fuum. Kruu=pinf
 on fuu=ri all, trei=pinf tal=li all. Mur=mel
 fae=wa=ti kraa=wi. Kraa=wi peal ei o=le
 trum=pi. Mi=na mur=ran plet=fi. Kel=la
 fru=wi on fat=fi. Mei=e kraam on weel
 tre=pi peal. Mei=ul on ke=na lil=le=kimp.

Ellä toal on weikene aken. Akna peal on kena lille-
 pott. Peale lillepoti on aknal weel paar raamatut. Akna
 all laua peal on weikene raamatu=riiul; riituli peal on
 Ellal mitu raamatut. Ella wanemal wennal on raamatu-
 kapp. Noorema wenna neli raamatut on ka Ella riituli.

Kellal on raamatu=riiul? Kellal on raamatu=kapp?

§ 20.

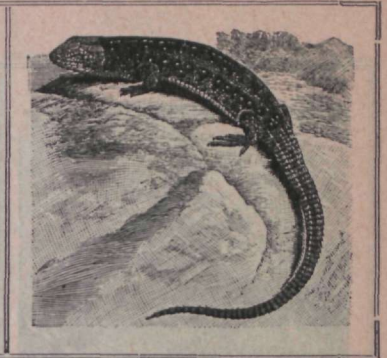
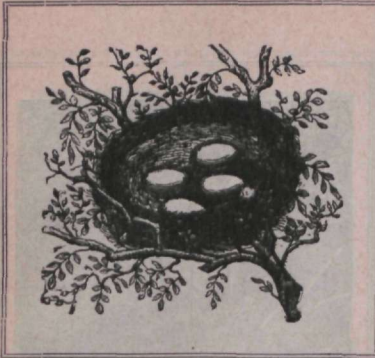

saan sari film

saan

sari

film

peja

kuujif

sijalif

me=si
pe=fa
to=fin
we=si
a=si

sa=ri
sa=wi
si=su
ke=sa
pa=sun

suu
see=me
sa=si
si=sa=lif
suff

kuu=sif
kaa=sif
me=si=puu
puu=sepp
ni=su

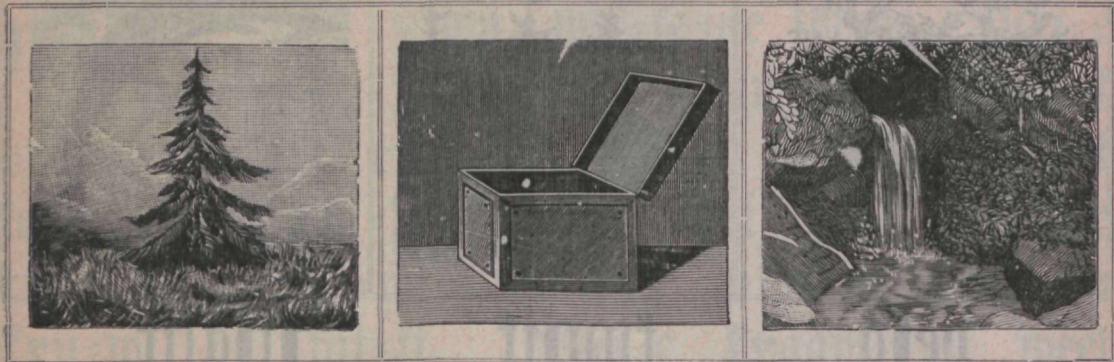
S

Suur a=ne=ka=ri on nur=mel.
Noor o=raw on ka=se of=sa
peal. Ka=se=puu on kal=lim,
kui kuu=se=puu. Me=si=la=ne on u=fin loom.
Su=wel on ilm soe. Si=ni=lill on si=ni=ne,
ful=ler=kupp on kol=la=ne. Saa=ni teff on kar=
wa=ne. Mi=na tu=lin ni=su tuu=la=ma. Soo
on we=si=ne.

Suur soo.

Meie talu piiril on kena kaasik. Teinepool kaasikut
on suur soo. Kaasiku all on maa kuiw; soo on ikka wesine,
ka palawal suwel. Soo peal suurts metsa ei ole; kore
sammal on wesise soo=maa kate. Tume=pruun sammal
soo pinnal on iluta; kena kaasik eental on kui sinaw pilw
taewa serwal.

§ 21.

Kuusk *kast* *weekost*

kuusk

kast

weekost

wast

kuusk

rist

wee-kost

kast

tuis

kast

riist

fest

luis

wist-rist

liist

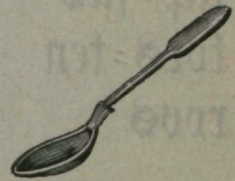
Mi=na kast=sin kap=sa=tai=mi. Mei=e oist=
 si=me i=lu=sa saa=ni. Wee=kost on ke=jet met=sa.
 Wast=ne wee=to=ru on kal=lim, kui puust wee=
 toru. Si=nu i=sa tu=li juu=rest met=sast.

Kuusk.

Kuusk on kasulik puu. Ta on inimesele mitmeti kasulikum, kui kast. Kast on juwel ilusam, kui kuusk. Talwel on kast iluta. Kuusk on meie maal pea ainukene juurem puu, mille ilu talwel ei kao.

Millal on kast ilusam, kui kuusk? Millal on kuusk ilusam, kui kast?

§ 22.

lammas katus lusikas

lammas

katus

lusikas

lam-mas

ru-fis

ka-su-fas

lam-mas

er-nes

lu-si-fas

ka-las

ka-tus

maa-si-fas

ka-tas

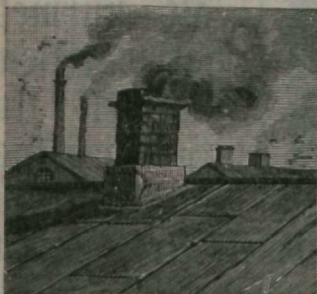
ka-nas

ka-ti-fas

ka-nas

ka-ne-mas

ka-la-mas

forsten

fits

naasfel

jam=mas	naas=fel	ufs	ras=fe
kal=las	pas=tal	ra=tas	fas=tan
kap=jas	fas=te	plii=ats	fast=ma
fors=ten	mets	tas=fu	os=tan
roos	fits	wes=fi	ost=ma

I Q L Rae=wa=tee me=rel on tol=
mu=ta. Kui fas=te maas,
fiis ei o=le maan=teel tol=mu.
Lin=naas on mi=tu tor=ni. Mei=e fi=ri=fu
tor=nis on kaks kel=la. Lin=nu=ke=ne lau=lis
le=pi=fus. Doa ees on wiis noort fas=fe.
Sal=mel o=li i=lus lil=le=kimp. Mi=na fast=fin
kap=sa=tai=mi, e=ma fas=tis tei=fi tai=mi.
De=pa ot=jas on lin=nu pe=sa.

Misäl on maantee tolmuta? Mille tee on alati tolmuta?

Eiil.

Eiili pesa oli
paksu metsa sees.
Eiil tuli metsa
alt nurmele
saaki waritsema.
Ihm oli ilus,
tuul waike.
Noor rott elas

peenra all koopas. Ta tuli koopast nurmele teri otsima.
Peenra peal tuli fiil temale wastu. Eiil surmas roti filmapilk.

Kus elas fiil?

Kus elas rott?

Mis tarwis tuli fiil nurmele?

Mis tarwis tuli rott nurmele?

Kes surmas roti?

§ 23.

kaps us pois

kaps

us

pois

Koer on juu=rem, kui kaps. Kaps on lau=a peal, taks on ka=pis. G=ma wa=las kaus=si pii=ma. Klaas=sepp tu=li lin=nast ak=na flaa=si too=ma. Puu=sepp os=tis o=ma=le uu=e fir=we. Prus=sa=kas on wa=se kar=wa pu=na=ne. Wal=la kas=sa=kas tu=li pos=ti pea=le. Us on soos. Met=sas on ka us=sa. Wei=ke pois lau=lis met=sas.

Kits kapsas.

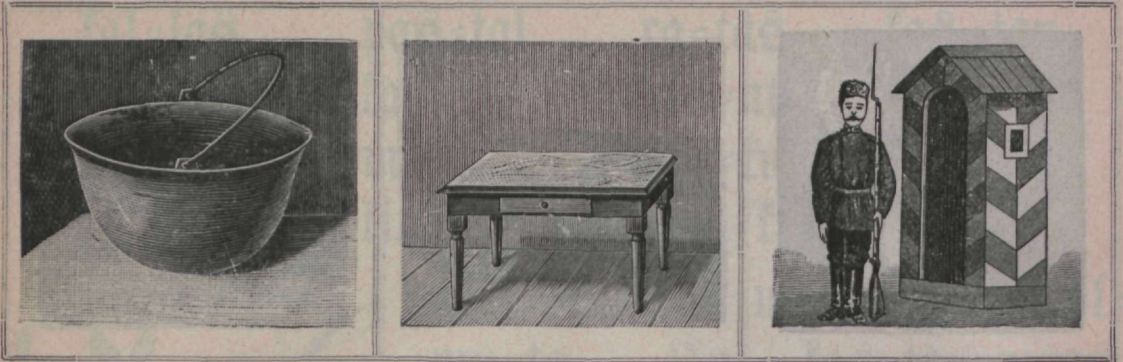
Kits oli koplis. Sealt tuli ta kapsasse. Kitsele on kapsas mainse=toit. „Kapsa=aias on toit parem, kui koplis,” arwas kits: „koplisje ei maksja enam minna!”

Peremees tuli, piits peos, koplil poole. Ta silmas kitse kapsapeenral. Peremees ruttas kitse karistama. Kits sai piitsa. Ta katsus, et kapsa=aiast minema sai.

Kes karistas kitse?

Mille eest karistati kitse?

§ 24.

pada land soldat

pada

land

soldat

redel

woodi

kuused

ra=da

pa=da

ri=da

re=del

ja=da

sol=dat

triif=raud

tald=ref

pu=del

we=del

kaa=lud

ka=sed

kuu=sed

see=ned

sol=da=tid

Mis see on: Mit all, look peal?

Kaks sikku.

Beekoje peal oli pikk palk. Palki tarwitati jilla asemel. Selle kitsa jilla peal tulivad kaks sikku teineteisele wastu.

„Kasi eest!“ kisendas esimene sikk: „minul on rutt!“

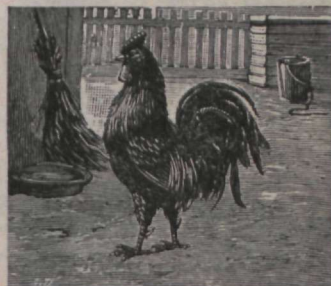
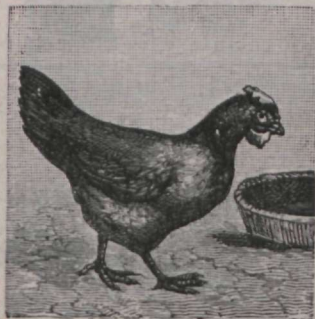
„Katsu, et ise minema saad,“ wastas teine: „minul on ka rutt!“

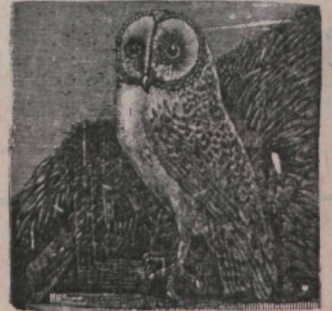
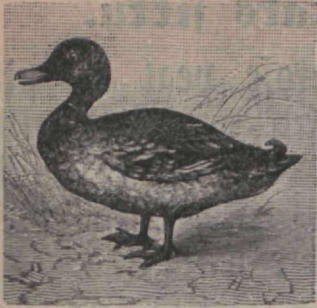
Sikud waotasiwad sarwed kofku, et teed saada. Sikkude poksimine ei kestnud kaua: nad kukkusiwad kitsa jilla pealt wette.

Kus oli palk jillaks?
Kes tuli jillale?
Mida soowisiwad sikkud?
Mits nad wette kukkusiwad?

§ 25.

L i n n u d.

I. Ani on lind. Tuwi on lind. Luit on....?
Part on....? Kull on....?

Ani, tuwi, luit, part, kull on linnud. Kured on....?
Kanad on....? Waresed on....?

Mimeta teifi lindusid!

II. Anil on tiivad. Tuwil on tiivad. Kullil
on....? Waresel on....? Pardil on...?

Ani, tuwi, kull, wares, part lendavad.

Ani, tuwi, kull, wares, part on linnud.

Mis teevad linnud?

III. Kana on kodus. Tema on kodulind. Kuff,
ani, kalkun on ka kodulinnud.

Mimeta veel teifi kodulindusid!

Kullid, kaarnad, kured ei ela inimese kodus. Nemad
on metslinnud. Metslinnud elavad metsades, soodes,
aasadel. Nad tulevad ka nurmedele.

Mimeta veel teifi metslindusid!

Korda: Kodulinnud on: ani, kalkun,...

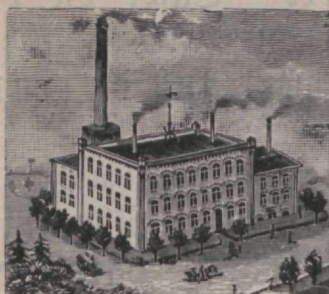
Metslinnud on: kull, kaaren,...

Kus elavad kodulinnud? Kus elavad metslinnud?

§ 26.

rebane saabas liblikas
 rebane saabas liblikas

uba

faa=**bas**

u=**ba**

tu=**ba**

lu=**ba**

ra=**ba**

wabrif

fi=**bul**

fa=**bel**

pa=**ber**

wi=**bu**

fo=**bar**

pois loeb

la=**bi**=das

re=**ba**=ne

lib=**li**=kas

wab=**rif**

fi=**bu**=wits

Kes lubab, palub?

Mina luban, palun

Sina lubad, palud

Tema lubab, palub

Meie lubame, palume

Teie lubate, palute

Nemad lubawad, paluwad

Kes lubas, palus?

Mina lubasin, palusin

Sina lubasid, palusid

Tema lubas, palus

Meie lubasime, palusime

Teie lubasite, palusite

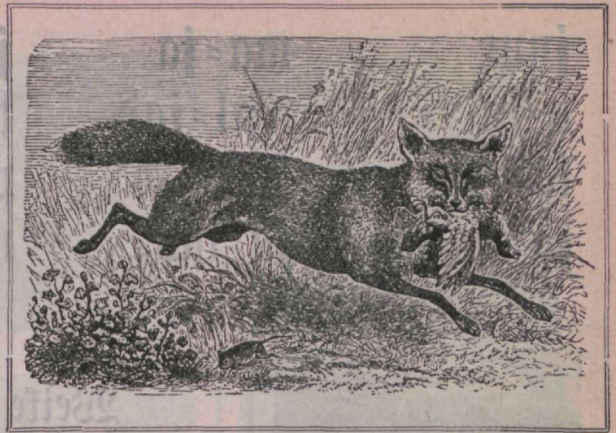
Nemad lubasiwad, palusiwad.

r R R
on roti maiuse-toit.

Nebane waritseb puude all saaki.
Liblikas lendab lillest lillele. **N**ott
kardab kasfi enam, kui koera. **N**asw
Nabas kaswawad murakad.

Rebane.

Rebane elab metsas. Gluufemets tarvitab ta maa-aluseid koopaid. Niimeji kardab rebane; niisama kardab ta ka koeri. Koerte eest ruttab rebane oma koopasse peitu. Ta armastab enam pimedas saafi waritseda.

Rebane on kawal loom. Ta warastab kanu, anisid, parta, niisama ka teisi kodulindusid. Ka metslindusid tarvitab rebane omale toiduks.

Kus elab rebane? Keda kardab rebane? Millest elab rebane?

§ 27.

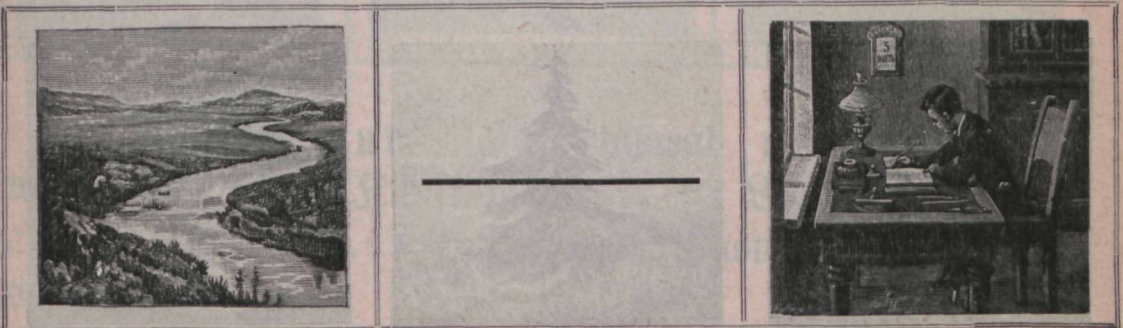

Karjane kiwimaja puumaja

karjane

kiwimaja

puumaja

oja

joon

pois kirjutab

juur
o=ja
fal=ju
ja=la=fas

ma=ja
wal=jad
joon
ja=las

joof
fa=ja
pa=ju
mar=jad

tu=li=ja
mi=ni=ja
far=ja=ne
e=la=jas

Karjapoiss.

Beite Willem on usin ja lusti-
line karjapoiss. Karjamaale minnes
ajab ta kenasti pasunat, nii et ka kari-
loomad teda kuulavad.

Dma karja ei lase Willem silmast.
Kui elajad karjamaal tema keeldu ei
kuula, siis kutsub ta koeri ja plaksutab piitsa. Karjas loeb
Willem raamatut ja laulab ilusaid karjalapse laulusid.

Mis teeb Willem karjamaale minnes?

Mis teeb Willem karjamaal?

Waata pilti ja jutusta:

Mis on Willemil?

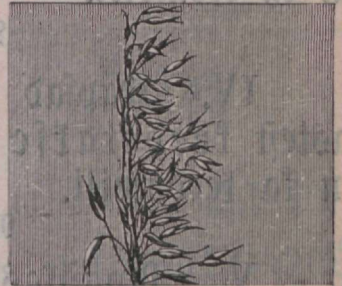
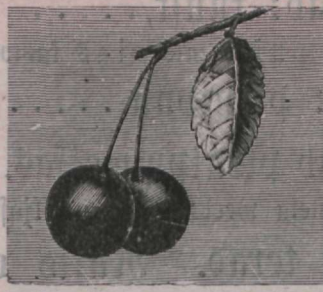
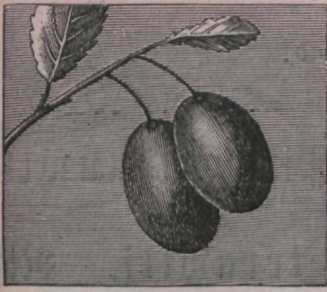
Mis teeb Willem?

Mis teewad elajad?

§ 28.

Puud ja teised taimed.

I. Kasf on puu. Kasf kaswab metšas ja koplis.
Kuusk on ka puu. Kuusk kaswab....? Lepp kaswab....?
Kadakas kaswab....? Pirnipuu kaswab....? Paju
kaswab....?

Nimeta puid, mis metšas kaswavad!

Metsas kaswawad: kuusk,.....

Nimeta puid, mis aias kaswawad!

Mias kaswawad: pirnipuu,.....

II. Pirn kaswab pirnipuu otsas. Pirn on puuwili.

Nimeta weel teisi puuwiljasid!

III. Kuffil on terad. Kufis on terawili. Nisu on ka terawili.

Nimeta weel teisi terawiljasid!

IV. Kapsad kaswawad aias mullapeenardel. Kapsastest keedetakse leent. Kapsas on feeduwili. Ernes on ka feeduwili.

Nimeta weel teisi feeduwiljasid!

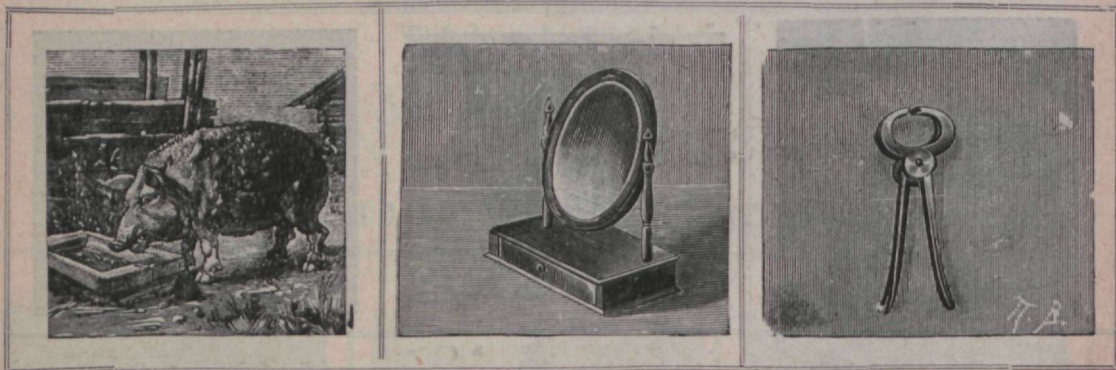
V. Maasikas ja waarikas on maitsewad marjad. Murakad on ka marjad.

Nimeta weel teisi marju!

Korda: Kus kaswab puuwili? Kus kaswab terawili? Kus kaswab feeduwili? Kus kaswawad marjad?

Mis see on: Seest siiru-wiiruline, pealt kullakarwaline?

§ 29.

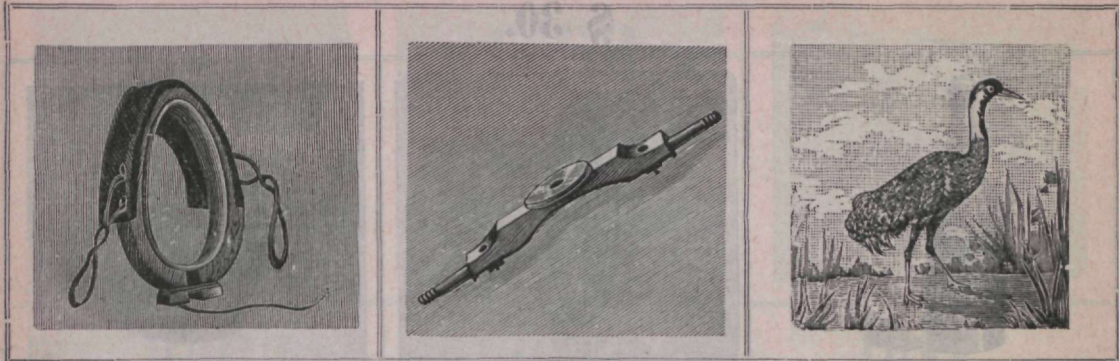

figa *peegel* *tangid*

figa

peegel

tangid

rangid

telg

furg

fu=ga
nu=ga
pee=gel
fi=ga
ran=gid

wa=gu
fan=gas
tan=gid
jaag
la=gi

piirg
wang
furg
pang
fang=lepp

mar=ga=puu
to=min=gas
fu=nin=gas
lu=ge=ma
lan=ge=ma

Karjapoisi laul.

Karjapois on kuningas,
Suure walla walitseja,
Palju pere pidaja,
Kuldse krooni kandija.

Abilisi on tal mitu:
Pika, Paka, Krants ja Tuks;
Need on tublid riigi toed,
Tapeluse toimetajad.

Esiti wasta, siis kirjuta wastused (kirjutusraamatusse):

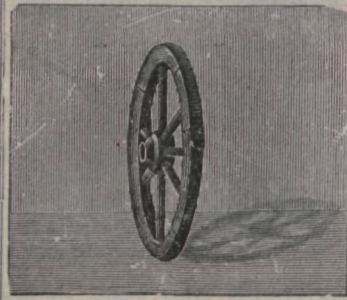
Kus on karjapois kuningas?
Kes on tema alamad?
Kes on tema abilised?
Mis teemad abilised?

Loe wastused ette! — Katsju jpeast utustada!

§ 30.

pudel

ratas

pott

tee=ra=da

wee=pu=del

mus re=del

wei=ke pa=da

wanf=ri ra=tas

tu=le ru=tem

we=te wool

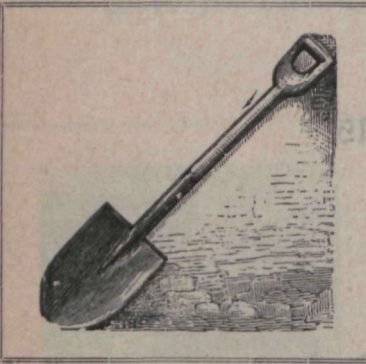
suur fa=tel

teen rat=tid

tu=le rut=tu

mi=ne wet=te

wa=lan pat=ta

labidas

tupe

feyp

mi=nu tu=ba

tur=wa=ra=ba

mi=na re=bin

li=be fi=wi

li=na fu=par

lepa foor

mei=e le=pif

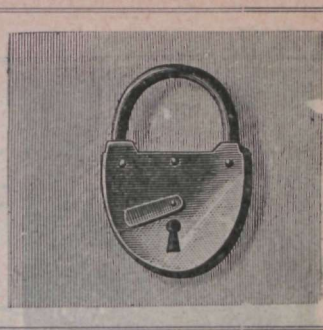
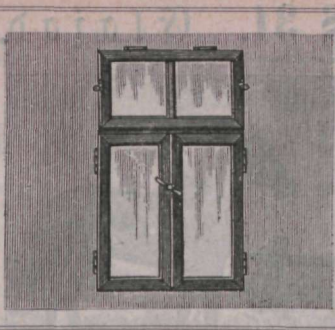
fi=be pi=par

tu=le tup=pa

mi=ne rap=pa

rai=un lep=pi

fan=nan lip=pu

nuga

afen

luff

li=na li=gu
tu=gi=tei=was
wa=ga laps
mei=e re=gi

mi=na ti=fun
ke=na ru=his
wi=li wa=kas
te=ki kan=gas

wiin li=nu lif=ku
ruk=ki see=me
pa=ne wak=ka
ku=dus tek=ki

Rumal jikk.

Oli palaw juwi. Rebane tuli kaewu juure saaki waritsema. Kogemata kuffus ta kaewu. Wesi oli kaewus madal, uppumist ei olnud karta.

Sikk tuli metsast ja ruttas kaewulejooma. Ta silmas rebast kaewus.

„Tule aga alla, siin wilus on warju, siin on wett keelekasteks!“ kiitis rebane.

Rumal jikk uskus rebase juttu ja kargas rakkelt alla kaewu. Rebane seda ootasgi. Ta kargas siku selga ja sealt kaewu raketele.

„Rumal, kes iga juttu usub!“ naeris rebane ja jooksis metsa.

Kes tuli enne kaewu juure?

Mis ta tegi kaewu juures?

Kes kuffus kaewu?

Kes tuli weel kaewu juure?

Mis jutustas rebane?

Mis tegi sikk?

Kuda wiisi peasis rebane kaewust?

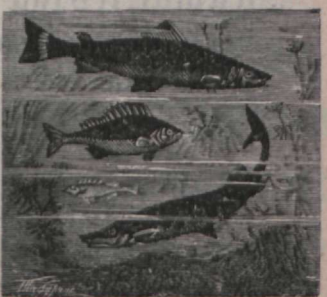
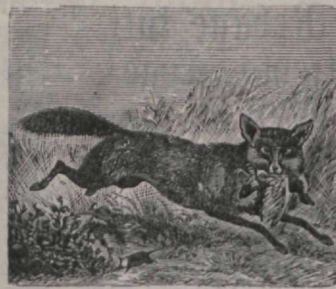
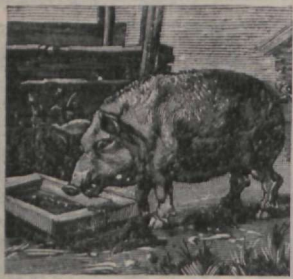
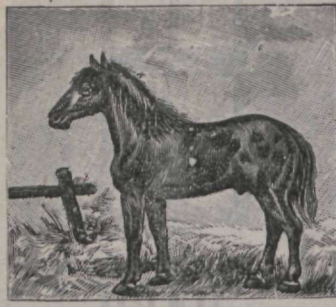
Kuda sattus rebane kaewu?

Kuda peasis rebane kaewust?

Korda (jutusta) rebase ja siku lugu! Kes oli rumal? — Kes oli kawal?

§ 31. Glajad.

I. Lammas on elajas. Koer on....? Rebane on....? Draw on....? Siil on....? Kass on....? Glajad on: siil, lammas, mutt,....

II. Lammas elab kodus. Lammas on koduelajas. Koer ja kass on ka koduelajad.

Nimeta teisi koduelajaid!

III. Karu ei ela inimese kodus. Tema elab metsas. Karu on metselajas. Rebane ja siil elavad ka metsas. Nemad on metselajad.

Nimeta teisi metselajaid!

IV. Kalad elavad vees. Nemad on weeloomad.

Korda: Koduelajad on: koer, lammas,....

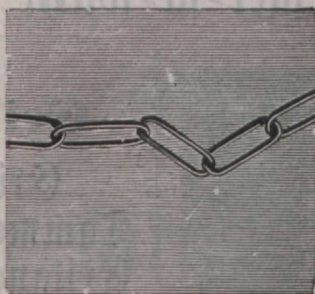
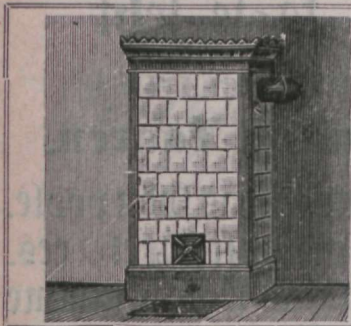
Metselajad on: karu, rebane,....

Weeloomad on: kalad, kaanid,....

Kes on elusalt must, keedetud — punane?

On alguses a,
siis olen kodulind;
on alguses u,
siis woodi sunnin sind.

§ 32.

ahi *ahel* *kahwel*

ahi

ahel

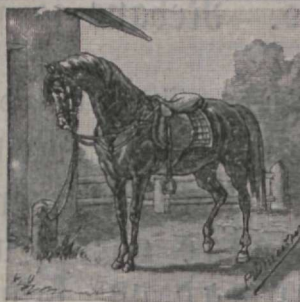
kahwel

fu=hi
fu=hel
a=hel
wa=he
o=he=lif

re=hi
re=ha
rah=was
roh=fe
toh=ter

a=hi
ah=wen
fab=wel
wa=he=lif
tih=nif

pib=la=fas
wa=he=tan
ja=hu=tan
ja=hi=mees
ro=he=li=ne

lehm

i=lus ho=bu=ne
noor ro=hi
lu=ha hein
fal=sis lehm
ma=gus juh=fur

hobune

hal=jas mets
rii=de ha=ri
juur hirw
hei=na hang
met=ja=wabt

hiir

hall hunt
wei=fe hiir
er=ne fahl
fa=se mabl
fa=se leht

Grilane ja kaaren.

Grilane lendas kodu poole.
Tamme oks oli teel ees.
Grilane juhtus wastu tamme
lehte ja kuffus wette.

Tamme oksal istus kaaren.
Ta filmas erilast wee pinnal.
Kaarnal oli weikejest loomast
hale meel. Ta murdis tamme
oksalt lehe ja wiskas alla.

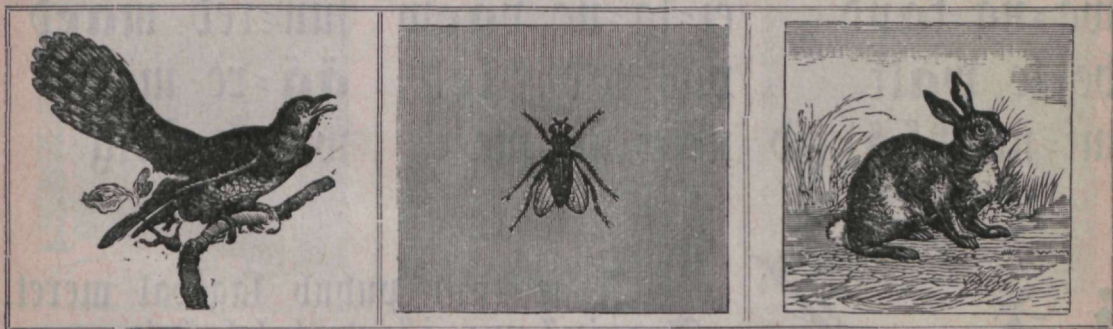
Erilane ronis ettevaatlikult lehe peale. Lehe peal
kuiwatas ja kohendas ta natukene aega oma tiiru ja lendas
siis edasi.

Mis juhtus erilasega? } Kellele oli abi tarwis?
Mis tegi kaaren? } Kes aitas?
Kuda peafis erilane? }

Mita, kus abi tarwis!

Mis see on: Balge, kui lumi,
magus, kui mesi?

§ 33.

kägu kärbes jänes

kägu

kärbes

jänes

wä = li

wä = gi

fär = bes

fä = ra

fä = gu

mä = gi

päh = fel

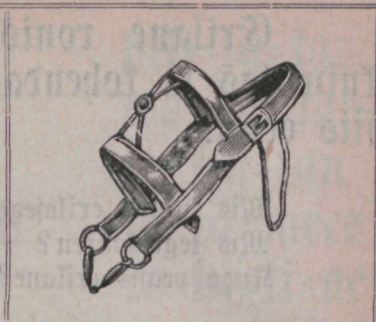
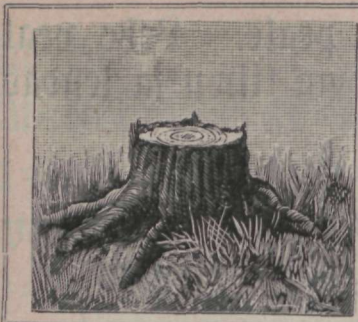
wä = raw

nä = gu

tä = naw

läh = fer

jä = nes

fänd

fäärid

päitsed

ruf=fi rääf

wei=fe jääf

wa=na fänd

he=le wälf

mi=nu fää=rid

uu=ed päit=sed

pa=law päi=fe

ei=la=ne päew

puh=tad fäed

nää ju=me

ke=na käif

kää noff

juu=red mäed

ää=re maad

wä=le jälg

J

J

majade ligi. Jalakas kaswab puiestikkudes ja arwa ka metsas.

Järw leegib eha paistel ja hiilgab, nagu kuld.

Wallatu pois.

Juhan oli wallatu pois. Oma saatis teda furd poodi. Juhan läks. Temal oli kepp käes. Wärawa taga päikese paistel magas koer. Juhan hakkas kepiga koera peksma. Järsku kargas koer Juhani poole ja hammustas teda walusasti. Juhan

hakkas nutma. Nutuse näoga jooksis ta tuppa, et emale

oma häda kaebada. „Säta ise koer rahule, siis ei tee koer
sulle paha!“ vastas ema Suhani kaebtuse peale.

Kuhu saadeti Suhanit?

Mispärast tuli ta tuppa tagasi?

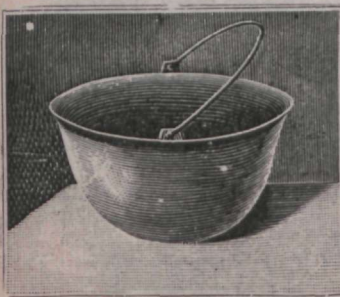
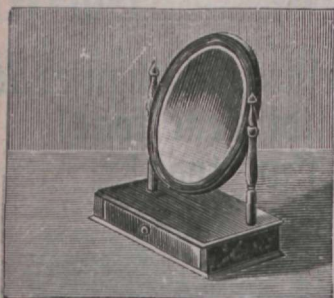
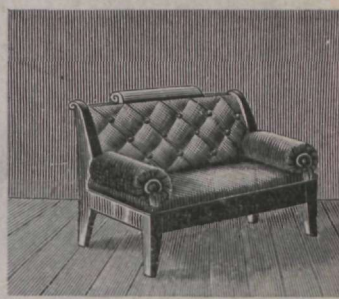
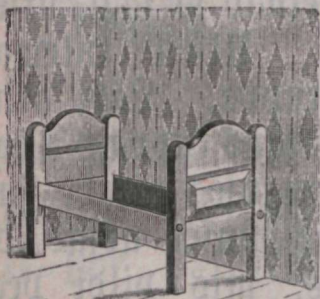
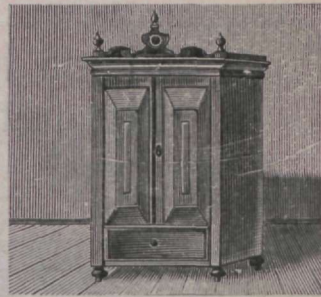
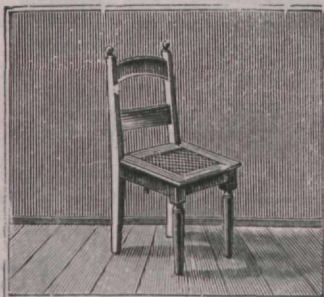
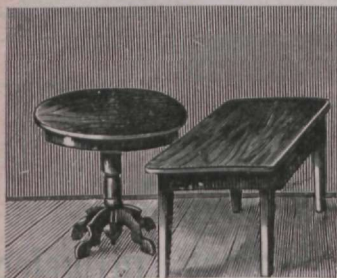
Mis tegi Suhani?

Mis vastas ema?

Mis sugune oli wallatu poisi tegu? Mis palka ta sai oma teo eest?

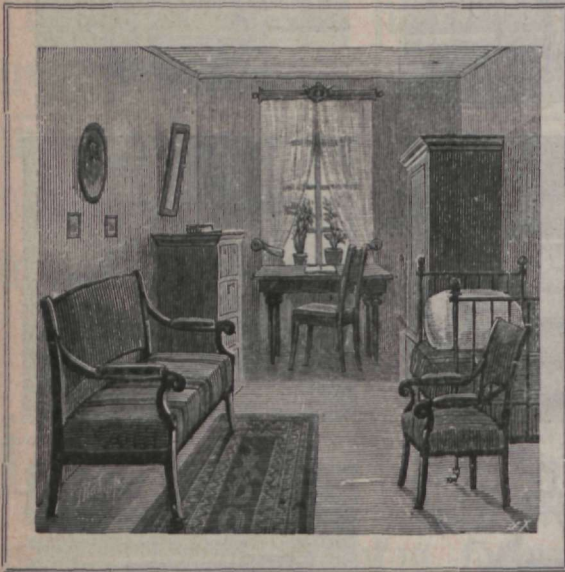
§ 34.

A s j a d e l u m a j a s .

1. Nimeta iga asja!
2. Mis tehtakse iga asjaga?

Tuba.

Toas elavad inimesed. Toal on seinad ja lagi, ukssed ja aknad. Uffest tulevad inimesed tuppa. Läbi akna paistab valgus tuppa. Toas on mitmesugused asjad. Jutusta, mis sugused asjad on selles toas, mis pildi peal näha!

1. Kirjuta, mis sugused asjad on pildi peal toas!
2. Jutusta, mis sugused asjad on sinu toas!
3. Kirjuta, mis sugused asjad on sinu toas!

Dma tuba — kelle luba?

Mis see on: Koorem väsih,
ei koorma kandja väsi?

e-ga mind iial ei näe ja:
liiga su ligidal olen ma;
u-ga olen fattedks linnule,
ä-ga olen noor hobune.

§ 35.

wōti jōgi fōrmus

wōti

jōgi

fōrmus

pō = der
 lō = wi
 fō = ber
 fō = wer
 wō = ja

fōr = mus
 rōn = gas
 fōl = kad
 jō = gi
 wō = ti

fōlm
 fōrm
 fōrw
 wōlw
 tōrs

wōrf
 wōlg
 pōld
 fōst = rad
 tōst = ma

pōōfas

ōunapuu

fōel

juur rōōm	rōō=muš mees	noor ōu=na=pui
je=pa lōōts	lil=le ōis	wōō=ras mees
lōōt=ja=pill	lōō=ke=ne	lōu=na aeg
lil=le pōō=jas	ti=he šōel	mi=na tōō=tan
ōō=nes puu	te=raw nōel	lōi=me lōng

ō ō

Šhtul lähēb päikene looja. Suwe
 ōhtul on tuuleōhk ōrn ja jabe.
 Šitšelisēd istuwad eha ajal jō kal-
 dal. Šitšetuld on kangel järwe taga naha. Puud ja
 pōōšad on kastel niisked.

Laps ja kannife.

L a p s :

Kannife,
 Kaunife!
 Miks nii ajad õilmed lahti?
 Kas sul ilus walgust wahti?

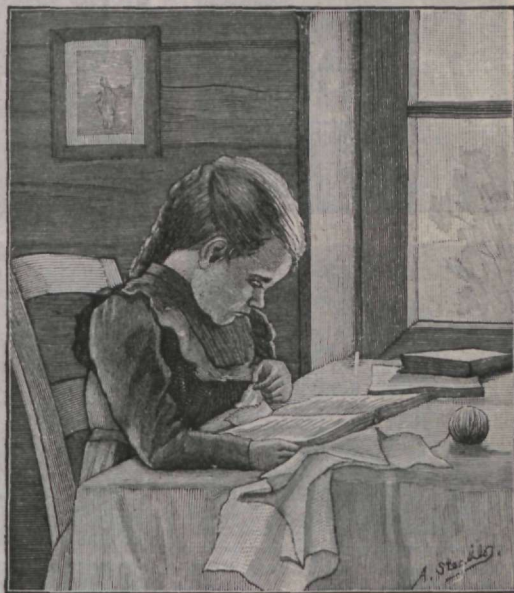
K a n n i f e :

Šefe,
 Šrnake!
 Walgust ikka ilus wahti,
 Šest ka šinul šilmad lahti.

Millest kõnelesiwad laps ja kannife?
 Millal ajawad lilled oma õied lahti?

Uusin Salme.

Weiße Salme ei ostanud weel lugeda, kui ta koolis hakkas käima. Koolis oli Salme usin. Warsti õppis ta lugema ja kirjutama. Iga õhtu tuli Salme koolist kodu. Õhtuti õppis ta kodus hoolega. Oli kõik teiseks päevaks walmis õpitud, siis ruttas Salme õue ja aeda kõndima. Kewade õhtutel laulis ta aias, kui lõõkene; kõik oliwad rõõmsad, kes Salme laulu kuulsiwad.

Mis tegi Salme koolis?
Mis tegi ta kodus?

1. Jutusta, mis tegi Salme koolis ja kodus!
2. Jutusta feda Salme oma sõnadega (nagu kõneleks Salme ise)!

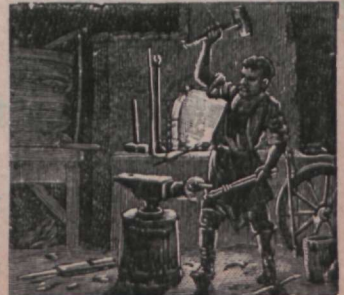
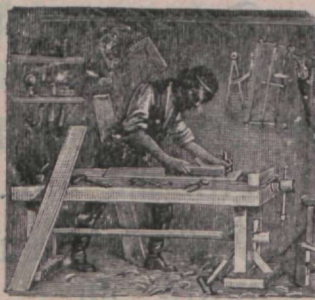
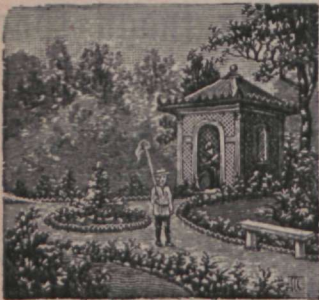
Algus: Mina ei ostanud weel lugeda, kui ma koolis hakkasin käima. Koolis olin ma usin. Ma õppisin....

Kannike on lill. Kullerkupp on....? Kast on puu. Weeroos on....? Sinilill on....? Lepp on....? Koosid on....?

Nimeta weel mõned lilled!

i=ga olen asi ise,
ä=ga asja kasupait.

§ 36. Mis teeb pois? — Mis teeb mees?

1. Tutusta, mis keegi teeb!
2. Kirjuta, mis teeb pois! — Kirjuta, mis teevad aednik, sepp, pakikandja, ratsanik, talumees ja pottsepp!
3. Tutusta ja kirjuta, mis teevad kingsepp, rätsepp, puusepp, klaassepp ja luffsepp!

§ 37.

röigas ööpik hөөwel

röigas

ööpik

hөөwel

pi=me öö
uus wöö
ras=fe töö
kõ=wa nõör
mei=e kөөf

wa=na möl=der
mi=na kõ=hin
kan=ge kõ=ha
jä=me kõis
mi=na kõi=dan

suur röi=gas
uus hөө=wel
öö=piik lau=lab
hea jөөf
rat=ta pööid

h S H

Sobune on koduelajas. Seinamaal kõlab ööpiku laul. Salsendam fewade ilu wõitnud on talwise wilu.

Säda ajab härja kaewu. Sunt heidab küll karwa, aga ei heida wiiji. Kui algab öö, siis lõppenud on päewatöö.

Mis teeb Hans hommikul?

Hans on uusin koolipoiss. Ta tõuseb vara woodist, peseb filmad, kammib juuksed siledaks ja paneb enese riidesse. Selle peale loeb ta hommiku palwe ja läheb sööma. Pärast sööki wõtab ta oma asjad ja ruttab kooli.

Mis teeb Hans enne sööki? Mis teeb Hans pärast sööki?

Mis teeb Hans koolis?

Koolis on Hansul palju tööd. Koolis peab ta lugema, kirjutama, rehkendama ja laulma. Hans on korralik poiss. Ta istub teiste poistega koolipingil ja kuulab kooliõpetaja seletusi. Kooliõpetaja kutsub Hansu suure tahwli ette ja lasseb kirjutada ja rehkendada.

Mis sugused tööd on Hansul koolis?

Waata pilti ja jutusta: mis teeb kooliõpetaja? mis teeb Hans? mis teewad teised koolipoissid?

§ 38.

Mis teeb Hans õhtul?

Õhtul õpib Hans hoolega ja teeb kõik koolitööd teiseks päewaks walmis. Kui koolitööd tehtud, siis läheb Hans teiste lastega mängima. Kewadel mängib ta koplis ja wainul, talwel lasseb ta kelguga lumemäel liugu.

Mis teeb Hans õhtul kõige enne? Mis teeb ta pärast? Kus mängib Hans kewadel? Kus mängib ta talwel?

Mis teeb Hans öösel?

Õhtul teeb Hans palwet ja heidab magama. Ta teab, et ta kõik tööd on walmis teinud, ja sellepärast magab ta rahuliseft, kuni hommikuni.

Head lapsed puhkawad öösel. Kurjad inimesed ei suuda öösel magada, waid lähewad öö pimeduses pahategude peale wälja.

Mis teeb Hans enne magama-minemist?

Mispärast magab ta rahuliseft?

Mimeta, mis sugused kurjad inimesed lähewad öösel pahategusid tegema?

Ö Ö

Ööpik laulab kewadisel õhtul lehtmetsas. Öö meil tuleb jälle oma rahuga; kuldne õhtu päike läinud hingama. Öökull käib öösel saaki otsimas. Talwel on pikad ööd, suwel pikad päewad.

Millal on paras aeg?

Hommikul on õnne kudu,
Päewa keskel kulda kangas,
Õhtul hõbedane ilu,
Ööl ei õnne ilmumas.

Mõistatus: Mis on kehata nähtaw?

§ 39. Mis teewad lapsed?

Jutusta ja kirjuta, mis teevad lapsed!

Sea poisiks Gustaw.

G g G Weite Gustaw tuli wanaemale.
Wanaema andis Gustawile ilusa
roosakarwa õuna. Gustaw lubas
õuna alles hoida ja weikesele õele wiia, kes kodus haige oli.

Wanaemal oli hea meel, et Gustaw weifest õde ära ei unustanud. Ta andis Gustawile weel faks ilusat õuna.

Mispärast ei söönud Gustaw õuna ise ära?

Mispärast andis wanaema temale weel faks õuna?

Gustaw on inimese nimi. Hans on....? Juhan on....? Alma on....? Miina on....? Willem on....? Salme on....? Martin on....? Anna on....? Kaarel on....?

1. Mispärast ei söönud Gustaw õuna ise ära?

2. Mispärast andis wanaema temale weel faks õuna?

Mõistatus: Wees ei upu, tules ei põle, mullas ei mädane?

§ 40.

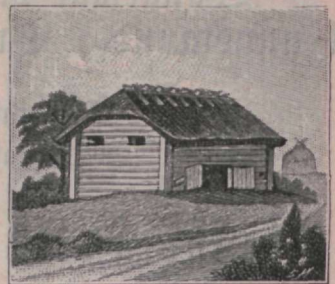
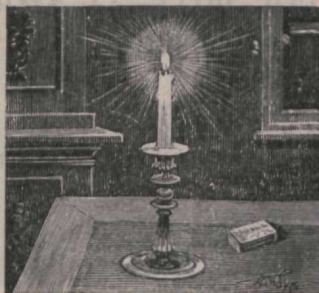
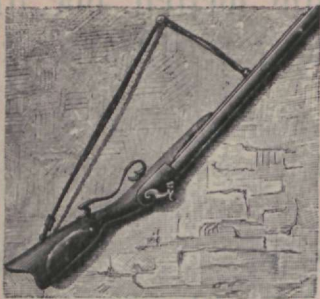

fübar tütarlaps fütt

fübar

tütarlaps

fütt

püüs

mi = na kuu = lin
uus kuu = bar
noor tü = tar
tü = tar = laps
pii = ma püüt

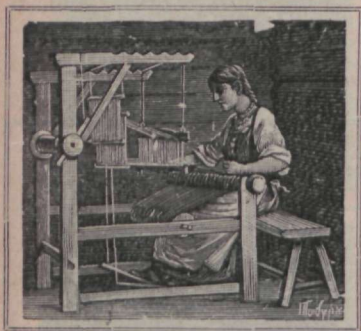
küünal

o = jaw kütt
mi = na kuu = jin
i = lus püüs
küün = la lüh = ter
hei = na küün

küün

pöld = püü
ka = la = püüd = ja
ki = wi = jü = si
tu = li = sed söed
lin = na müür

Tütarlaps kudumas.

Linda ema kudus kangast. Linda waatas pealt, kuda süstik löime wädel fergelt edasi ja tagasi libises.

„Lase mind ka kuduma!“ palus Linda.

„Kui suureks saad, küll siis aitad kududa!“ wastas ema.

Linda kaswas suureks. Ema õpetas teda kangast kuduma. Isa tegi Lindale uued kangaspund. Linda kudus emale mitmesugust riidet: linast särkiriiet, willast kuueriiet ja takust kotiriiet.

Mis soowis Linda?

Millal sai ta soow täidetud?

Misfugust riidet kudus Linda?

Misfugustest lõngadest kootakse särkiriiet? misfugustest kuueriiet? misfugustest kotiriiet?

Waata pilti ja näita: kus on kangaspundel niied? kus on suga? kus tallapund? kus riidepakk? kus löimepakk?

Mõistatus: Libe all, libe peal, libe kala keskel?

§ 41.

ü ü Ü üks tuba, aga rohkem aknaid ees,
kui kuninga kojal. üks ütleb: öö
pikk, teine ütleb: päew pikk, kolmas:
mul ühed nad mõlemad.

Teele, teele, kurekese!

Teele, teele, kurekese, Üle suurte linnade,
Üle metsa, maa, Üle mere ka!

Tütarlapse laul.

Tallekene, hüppa
Üle heinamaa!
Oled ära väsinud,
Heida hingama!

Talleke, sind joodan
Jõe kaldal seal,
Teen sull' pehme woodi
Wärste rohu peal.

Toon sull' palju lilla,
Ja siis laulan ka:
„Utekene, uinu,
Maga mureta!“

Tallekene, kaswa,
Pea suureks saa!
Kui sa oled lammas,
Oleks neiu ma!

Millest näeme, et tütarlaps, tallekest armastab?

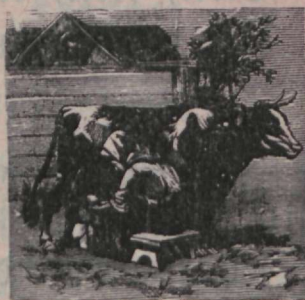
Mispärast soowib ta, et tallekene pea suureks kaswaks?

Ulesanne: Toas on kaks ema, kaks tütart, üks wanaema ja üks tütretütar. Mitu inimest on toas?

§ 42.

Mis teeb naisterahwas? — Mis teeb tütarlaps?

Enne jutusta, pärast korda kirjalikult iga pildi järel:

1. Mis teeb naisterahvas, kus kohal ja millega?
Mis tarvis ta seda teeb?
2. Niisama: Mis teeb tütarlaps?

Kudumas.

ä Ü A

Ärka, nuffu, märka, nuffu,
Ärka unest ülesse!
Kägu hüüab juba kuffu,
Lõo lõõrib lahkesti.

Kuue selga, kingad jalga
Sulle ise sean ma...
Ära aga mängu alga —
Kutsun sukka kuduma.

Mitte juttu, mitte nuttu,
Tühi kõht on sundijaks...
Ema leiba annab ruttu,
Kui meid leiab kudumas.

Keda äratab tütarlaps? Kuda ta äratab? Mis tarwis ta äratab? Mis
tafu ta töötab?

§ 43. Linnu pesa.

b B B

Bruno oli weike pois. Kord
mängis ta kewadisel hommikul aias.
Mängu ajal nägi ta pöösa all ilusat
lille. Bruno tõmbas oksad kaele poole, et lille kergemini
kätte saada. Lehtede warjus nägi Bruno weikese linnu
pesa. Pesas oli
neli linnupoe-
ga. Need kuul-
siwad kahinat ja
pöörafiwad
peakesed Bruno
poole. Bruno
tahtis pesa kõigi
poegadega oksalt
wõtta ja emale
näha wiia.

Korraga lendas pesa juure weike lind ja istus oksale.
Bruno ei olnud ilmasgi weikest lindu nii ligidalt näinud. Ta
taganes sammu pesa juurest eemale. Weike lind oksal rääkis:

„Ole hea laps, ära puuduta mu poegi! Waata, nad teawad, et ja hea laps oled; ja firutawad nokakesed sinu poole. Nad tahawad toitu, aga sina ei osta neid toita!”

„Aga minu ema oskab!” wastas Bruno.

„Minu pojad ei söö teie toitu!” ütles lind. „Säta mu pesa ja pojad rahule, siis luban sulle neid iga päew eemalt waadata.”

Bruno tegi nõnda ja jättis linnukesed pesas rahule. Bruno oli hea pois.

Mis leidis Bruno?

Kes tuli weel pesa juure?

Mis rääkis lind?

Mis wastas Bruno?

Mis lubas lind?

} Wasta suusõnal ja kirjalikult!

- Korda:
1. Jutusta oma sõnadega!
 2. Jutusta Bruno sõnadega!
 3. Jutusta Bruno õe Hilda sõnadega (Hilda jutustab lugu oma tuttawale)!
 4. Jutusta nii wiisi, nagu oleks mitu poisji pesa juure tulnud!

Mõista ja wasta: 1. Misfugune roog ei sünni süüa?
2. Misfugused sepad ei tao rauda?

§ 44.

•	1	•	2	•	3	••	4	••	5
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
••	6	••	7	••	8	•••	9	•••	10
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

Kirjuta sõnadega, mitu punkti (ümargust märki) on igas ruudus!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Nädal.

Nädalas on seitse päewa. Igal päewal on ise nimi. Nädala päewade nimed on järgmised: pühapäew, esmaspäew, teisipäew, kolmapäew, neljapäew, reede, laupäew. Nädala esimene päew on pühapäew. Pühapäewal ei tehta tööd. Selles päewal käiwad inimesed kirikus. Teised kuus päewa nädalas on töö-ehk äripäewad. Neil päewadel teewad inimesed tööd.

Mitu päewa on nädalas?

Misugused päewad on äripäewad?

Kuu ja aasta-ajad.

D **D** **D** Neli nädalat ja paar päewa on kokku üks kuu. Kaksteistkümme kuud on üks aasta. Aasta algab jaanuari kuuga. Detsembri kuuga lõpeb aasta. Detsembri kuu nimetatakse ka jõulukuuks, sest detsembri kuul on meil jõulud.

Kõige külmem aeg aastas on talw. Detsembri, jaanuari ja weebruari kuud on talwekuud.

Talwe järele tuleb kewade. Märts, aprill ja mai on kewadekuud.

Kõige soojem aasta-aeg on suwi. Juuni, juuli ja august on suwekuud.

Suwe järele tuleb wilu sügis. Sügis kestab ka kolm kuud. Sügisekuud on september, oktoober ja november.

Mitu kuud on igal aasta-ajal?

Misugused on kewadekuud? — suwekuud? —

sügis- ja talwekuud?

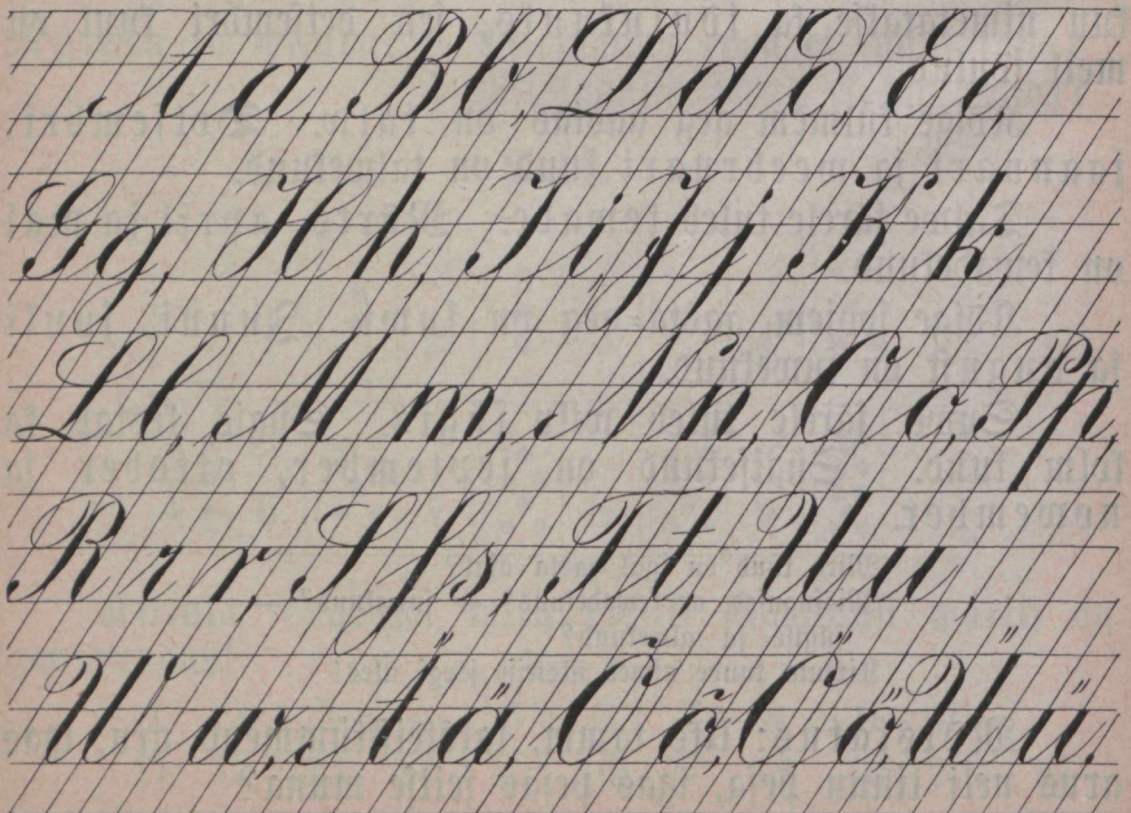
Kirjuta kuude nimed üksteise järgi üles!

Mõistatus: Üks tamm, kaksteistkümme aru, igas arus neli linnu pesa, igas pesas seitse muna?

§ 45.

Gesti keele tähestik.

A a, B b, D d, E e, G g, H h,
I i, J j, K k, L l, M m, N n, O o,
P p, R r, S s, T t, U u, W w,
Ä ä, Ö ö, Ö ö, Ü ü.

II.

§ 46. Ema ja laps.

Ella oli mängimiseft wäsi-
nud ja uinus magama. Ema
jättis lapse woodisse ja läks ise
aeda lillesid kastma. Waheajal
ärkas Ella. Ta tuli woodist wälja,
ronis tooli peale, toolilt laua
peale ja laualt akna peale. Ta
tahtis aeda ema juure minna.
Ella ei kartnud sugugi, et ta
akna pealt maha wõiks kukkuda.

„Ema! ema!“ hõiskas laps,
kui ta ema nägi. Hirmuga
ruttas ema ja tõstis lapse
aknalt. Last kaisutades istus
ta pöösa warju pingi peale.
Weikesel Ellal oli hea meel,
et ta ema juure sai.

Mis tegi weike Ella, kui ta ärkas?
Mis tegi ema, kui ta last aknal nägi?
Mispärast oli emal hirm?
Mispärast ei olnud lapsel hirmu?

Rorda: 1) Oma sõnadega! 2) Ella ema sõnadega!

§ 47. Sea lapse and.

Martin oli weike kahesja-aastane pois. Rord kinkis ija
temale wiis kopikat raha. „Kui ma pühapäew kiriku lähen, siis
ostan selle raha eest omale saia!“ mõtles Martin.

Pühapäewal wiidi Martin kiriku. Pärast kirikut tahtis
Martin poodi minna saia ostma. Tee ääres nägi ta kerjajat, kes
kirikulistelt armuandid palus. „Parem annan raha waelele sandile,
seft kodus on mul isegi süüa!“ otsustas Martin.

Martin andis raha sandile ja tuli ise rõõmsa meelega wantri
juure, et ühes isaga kodu sõita.

Rõõmsat andjat armastab Jumal.

Mis kingiti Martinile?
Mis tegi Martin rahaga?
Mispärast andis ta raha sandile?

§ 48. Lapsuke ja õieke.

Kust ja teadsid, õieke,
 Et meil tulnud kewade?
 Kes sull' ütles mustas mullas,
 Et nüüd päike hiilgab kullas?

Päike ise teadust tõi,
 Mulle kuldse kuue löi,
 Ütles: „Tõuse, lehi sa,
 Niit ja nurm on ehtita!“

Millal tõuseb mullapinnast lilleke?
 Mispärast tõuseb ta kewadel?
 Kuda seletab lilleke oma ilmumist?

§ 49. Weike ratsaline.

Emma pani lõunasöögi lauale ja käskis weikest Augusti isa järele minna. Isa oli wäljal kündmas. August läks jookstes wäljale. Isa juure jõudes hakkas ta paluma, et isa temale luba annaks, hobusega kunda. „Kui suureks saad, siis oled mulle abiks,“ ütles isa, tõstis Augusti hobuse selga ja sõidatas tema kodu. Augustil oli hea meel, et ta isa järele tuli, sest nii sai ta ratsa sõita.

Mis eest sai August ratsa sõita?
 Tutusta lugu Augusti sõnadega!

§ 50. Sea tütar.

Siisi ema jäi haigeks ja heitis woodisse. Tohter tuli ja tõi haigele rohtu. Rohi oli wäga mõru. Siisi nägi, et rohi emale halb juua oli; ta tuli woodi juure ja ütles emale: „Lase, mina joon rohu sinu asemel ära!“

Mis juhtus Siisi emaga?
 Mis tõi tohter?
 Mispärast pidi ema rohtu jooma?
 Mispärast tahtis Siisi ema asemel rohtu juua?

§ 51. Öiglane poeg.

Isa kinkis pojale weikese kirwe. Pojal oli hea meel. Ta läks õue ja hakkas uue kirmega puuhalgusid, aia roikaid ja teivaid täkkima. Viimaks läks ta aeda ja katsus, kas kirmes õuna- ja pirnipuude peale hakkab. Poiss rikkus aias mitu puud ära. Uhe ilusa õunapuu raius ta koguni maha.

Isa tuli aeda, nägi rikutud puid ja maharaiutud õunapuud. „Kes seda kurja teinud, see saab kängesti nuhelda!“ rääkis isa vihafelt.

Poeg oli aia taga ja kuulis isa a'wardusi. „Asi on halb,“ mõtles poiss: „aga walega ma ennast nuhtluse alt wabastada ei taha!“ Ta läks isa juure, tunnistas oma süü üles ja palus andeks.

Poja õiglane olek meeldis isale, nii et ta pojale tema süü andeks andis.

Mis tegi poeg kirmega õues?

Mis tegi ta kirmega aias?

Mis ähwardas isa teha?

Kuda peafis poeg nuhtlusest?

Korda: 1) Oma sõnadega, 2) poja sõnadega, 3) isa sõnadega!

§ 52. Kes kuulda ei taha, peab tundma.

Kaks poissti, Zuhan ja Peeter, läkswad aeda, kus linnupuud oliwad. Isa hüüdis neid ja ütles: „Urge minge linnupuude ligi. Mesilased nõelawad!“ Zuhan kuulis sõna ja pööras tagasi. Peeter ütles: „Mind ei ole mesilane weel eladesgi nõelanud!“ Ta läks edasi. Aga waewalt oli ta mõne samm edasi mesipuude poole astunud, siis nõelas teda mesilane. Küll see walutas kängesti! Isa tuli Peetri kisa peale mesipuude juure ja ütles: „Waata, Peeter, kes ei taha kuulda, peab tundma!“

Kuhu läkswad poisid?

Kes hoiatas neid?

Kes kuulis isa keeldu?

Mis tegi Peeter?

Kuda ja mis eest nuheldi Peetrit?

§ 53. Wanemad.

Minul on isa ja ema. Isa ja ema on minu wanemad, mina olen nende laps. Wanemad muretsewad minu eest. Nemad toidawad mind, teewad minule riiet ja õpetawad mind. Isa käib

wäljas tööl. Ema talitab kodus: walmistab sööki, õmbleb minule, minu wendadele ja õdedele särka, koob sukke ja teeb kõik, mis meile tarwis on. Meie armastame oma wanemaid ja awitame neid kodus tööde juures, kui wõime.

Kes on meie wanemad?

Mispärast armastawad lapsed oma wanemaid?

§ 54. Perefond, sugulased.

Minul on wanemad, wennad ja õed. Wanemad ja lapsed on ühtekokku perekond. Minu isal on ka isa. See on minu wanaisa. Minu isa ema on ka alles elus. Tema on minu wanaema. Peale nende sugulaste on minul weel onud ja tädid.

Waata pilti ja näita, kus on isa ja ema, kus wanaisa ja wanaema, kus lapsed!

Mitu wanaisa ja wanaema on lapsel?

Kuda on onud ja tädid sinule sugulased?

§ 55. Sõit onule.

Weike Eduard oli forralik poisj ja tegi kõik hea meelega, mis isa ja ema kästiswad. Kord pidi isa külasse sõitma. „Eduard,“ ütles ta pojale: „et ja sõnakuulelik poisj oled, siis wiin sind täna onule! Kutsu õde Alma wainult kodu, ta tuleb ka onule.“ Eduardi rõõm oli otsata. Hüpates ruttas ta wainule õe Almale käsku wiima. Ise ta laulis rõõmsasti:

Gaps läks sõitma
Üle oja onule,
Läbi laane lessele,
Tüki maad tädile,
Wiis wersta wennale.

Mis lubati Eduardile?
Mis teda kästi teha?
Kuda ta käsku täitis?

§ 56. Wanaisa ja pojapoeg.

Wanaisa oli aias tööl. Ta pani õuna seemneid mulda, et neist noori õunapuid kaswatada. „Mispärast ja seda teed?“ küsis temalt pojapoeg; „ja oled wana, wõib olla, et sured enne, kui neist seemnetest suured õunapuud kasvawad. Sunu neilt puudelt ja wist näha ei saagi!“

„Mis sest, et mina nende puude wilja näha ei saa,“ wastas wanaisa: „küll teised nende wiljast rõõmu tunnewad. Wõib olla, et ja kord ise magusaid õunu süües mind tänuga meelde tuletad.“

Mis küsis pojapoeg? Mis wastas wanaisa? Kelle kasuks tegi wanaisa tööd?

§ 57. Waenelaps.

Weike Miina elas linnas. Ta oli waenelaps, sest tema ema oli furnud. Sugulased ja wõõrad, kes ema matusele oliwad tulnud, trööstiswad weikest Miinat. Nad ütlesiwad, et ema taewa olla läinud, et taewa Ija juures emal parem olla, kui kodus.

Miina jäi mõtlema. Ohtul, kui wõõrad ära oliwad läinud, wõttis Miina suure rätiku ümber ja läks uulitsale. Uulitsat mööda kõndis ta linnast wälja. Werst maad linnast tuli wõõras mees sõites Miinale wastu.

„Kuhu ja, tütarlaps, nii hilja lähed?“ küsis wõõras.

„Ema juure taewa!“ vastas Miina. „Ema on nüüd taewas, temal on seal parem, kui kodus; ma tahan ema juures olla.“

„Sa oled alles weikene,“ ütles wõõras, „ja ei leia kergesti teed taewa, aga kui suureks saad, siis märkad paremini. Tule, ma wiin sind nüüd isa juure linna.“

Miina uskus lahke wõõra sõnu, istus wantrile ja sõitis linna isa juure.

Kuda sai Miina waeleks lapseks?

Kuda trööstiswad teda matuselised?

Mispärast läks Miina kottu ära?

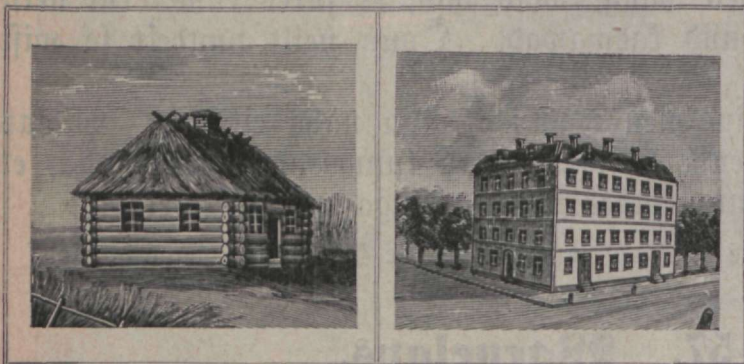
Mis juhtus temaga tee peal?

Jutusta: 1) oma sõnadega, 2) suureks kaswanud Miina sõnadega, 3) Miina isa sõnadega, 4) wastutulija wõõra mehe sõnadega, 5) nagu oleks Miina ühes wennaga taewa teed otsima läinud.

Wanafõna: Ema wiidi teeda mööda,
Armud läksid aeda mööda.

§ 58. Elumaja.

Inimesed elawad majades. Majad ehitatakse puust ja kivist. Etimehed on puumajad, teised kivistmajad. Puumajad tehtakse kuuse ja männa palkidest. Kivistmajad tehtakse telliskivist. Külades on pea kõik elumajad puust; linnades on puumajasid ja kivistmajasid.

Linnades on suuremad majad, kui külades. Linna majad on kahe-, kolme- ja mõnikord ka neljakordsed. Külades on majad ühekordsed.

Et wihm majasid ei rikuks, sellepärast tehtakse majadele katused. Katust mööda jookseb wihmawesi räästa alla maha. Puumajadel on enamasti õlest katused. Kivistmajade katused on sündlist, katuskivist, plekist ehk papist. Linnas on ka puumajadel sündli-, papi- ja plekk-katused.

Millest tehtakse puumajad?

Millest tehtakse kivistmajad?

Mis tarwis on majadel katused, ukseid, aknad?

Jutusta: 1) Kuda ehitatakse puumaja?

2) Misfugused hooned, peale elumaja, on weel sinu isa õue peal ja õue ümber? Mis tarwis on iga hoone?

§ 59. Tuba ja köök.

Majas on toad ja köök. Tubades elatakse, tehakse tööd, süüakse ja magatakse. Toas on mitmesugused maja riistad: lauad, toolid, woodid ja muud. Toas on ahi; kui tuba külm on, siis kütakse ahju.

Köögis valmistatakse söökisid. Keetmise ja küpsetamise tarvis on köögis pliit. Köögis on mitmesugused riistad, mis söögi = valmistamise ja söömise juures tarvis lähewad: katlad, kastrulid, waagnad, taldrefud, pannid ja muud.

Mis asjad on toas? — köögis?

Misugused ruumid, peale tubade ja köögi, on veel elumajas?

§ 60. Elumaja ümbrus.

Meie elumaja ees on õue. Õue peal on kaew. Õue ümber on ait ja karjalaudad. Ühelspool õuet on küttepuu hunik ja haopinu.

Elumaja ligi on wiljapuu aed. Wiljapuu aias kasvawad õunad, pirnid, kirssid, ploomid, mitmesugused marjad ja lilled.

Karjalautade ja elumaja wahel on keeduwilja aed. Keeduwilja aias kasvawad kapsad, kaalid, peedid, porgandid, sibulad, kurgid ja muud.

Elumajast natukene eemal on põllud, kus mitmesugused terawiljad, nagu rukis, oder, nisu ja kaer, kasvawad. Keeduwiljadest kasvawad põldudel kartulid ja kaunawiljad. Dad, erned ja läätsed on kaunawiljad, sest et neil kaunad kasvawad.

Mis on õues?

Misugused wiljapuud, marjad ja lilled kasvawad wiljapuu aias?

Mis kasvab keeduwilja aias? mis kasvab põllul?

Sutusta, misugune on sinu elumaja ümbrus?

Mõistatused. 1) Lipp lipi peal, lapp lapi peal, ilma nõela pistmata?

2) Kirbul läheb, luikel tuleb?

§ 61. Karjamaa ja heinamaa.

Koduelajaid söödetakse talwel kodus. Kewadel, kui rohi kasvama hakkab, lastakse elajad karjamaale. Seal otsivad nad omale ise toidust. Karjamaa on elumaja ligi, põldude ääres. Mõnes kohas on karjamaa elumajast kaugel. Karjamaal kasvab kohati lepit. Arwasti kasvavad karjamaal ka suuremad puud, nagu kased, sanglepad, kuused ja männid.

Heinamaal kasvab rohi, mis suwel maha heinaks niidetakse. Pärast heina-aega, kui juba hädal kasvama hakkab, lastakse elajad heinamaale. Sügisel ja talwel söödetakse elajaid kodus heintega.

Mis tarwis on karjamaa?

Mis tarwis on heinamaa?

Jutusta, misjugune on sinu isa (wenna, onu, jugulase) karja- ja heinamaa? misjugused puud ja põõsad kasvavad karjamaal ja heinamaal?

Mõistatus: On puune, aga ei nimetata puuks, kannab söödawat wilja, mida wiljaks ei nimetata, — mis asi see on?

§ 62. Karjane.

Ma olen weike karjane,
Mul loodud laulja keel,
Sest laulan, kui üks looke,
Ja rõõmus minu meel.

Kui waatan taewa ülesse,
Siis tuleb meelde see,
Et seal üks hea karjane,
Ma tema talleke.

Sind, kallis taewa karjane,
Ma tänan südamest,
Et hoiad, kaitseid heldesti
Mind, oma tallekest.

Sisu: I. Laps kõneleb enesest.

Kes ta on? Mis sai ta Loojalt? Kuda tarwitab ta Looja andi?

II. Laps kõneleb taewasest karjasest.

Kuda tuletab ta taewa karjast meelde?

Kelleks tunnistab ta enese?

III. Lapse tänupalwe taewasele karjasele.

Kuda awaldab ta oma tänu?

Mispärast tänab ta?

Põhjusmõte: Looja head annid sunniwad last tänupalwele.

§ 63. Walelik.

Peeter hoidis küla ligidal metsa ääres karja. Ta tahtis küla rahwast hirmutada ja hüüdis häkitselt: „Hundid, hundid! Tulge appi!“ Mehed jooksiwad koertega ja malkadega appi, aga hunta ei olnud kuskil. Peeter aga naeris.

Teisel päewal hoidis Peeter sealsamas karja. Häkitselt hüppasiwad kaks hunti metsast wälja. „Appi, appi! Hundid karjas!“ kisesdas Peeter, aga keegi ei tulnud appi, ja hundid murdsiwad mitu lammasi ära.

§ 64. Kewadel.

Nüüd wali talwe walitsus
On laanest lahkunud,
Ja kewadine kenadus
Meil ehil lilled, puud.

Kus ial seisatab mu film,
On ilu hiilgamas;
Nii kaunis, kosutaw on ilm,
Et kõik on kõndimas.

Millest tunneme, et kewade on tulnud (kewade tundemärgid)?

§ 65. Kõik töö!

Oli ilus kewadine hommik. Päike paistis heledasti; igal pool oli lindude rõõmust laulu kuulda. Weikene pois tuli teed mööda küla poolt. Ta pidi kooli minema. Aga pois ei tahtnud õppida. „Varem lähen mängima!“ otjastas ta ja pööras teelt põllule.

Põllul lendas mesilane õielt õiele. Pois mesilast paluma: „Kulla mesilind, mängi natuke minuga!“ Mesilane wastas: „Ei ole aega, pean mett ja waha korjama!“

Pois läks edasi ja nägi lindu. „Linnuke, kallikene,“ ütles pois: „mängi fina minuga!“ Linnuke wastas: „Ei ole aega mängida! Mul tarwis kõrrekefi, samblaid ja udusulgi korjata, et pesa ehitada.“

Pois sammus edasi. Ta nägi hobust, kes peenra ääres rohtu söi. „Mängi finagi minuga!“ palus pois. Hobune wastas: „Mul tarwis põldu kündma minna! Kui põldu ei künata, siis ei kanna ta wilja. Ei kanna põld wilja, siis ei ole ka leiba süüa.“

Pois mõtles: „Kellelgi pole aega mängida: kõik teewad tööd. Ka mina pean tööd tegema!“ Nutusti läks ta kooli.

Mõistatus: Healeta, tumm, aga räägib palju?

§ 66. Laululinnud.

Kewadel, kui lumi ära sulanud, tulewad meie juure mitmesugused laululinnud. Sügise algul rändasivad nad meilt ära kaugele maale, kus talvet ei ole. Kewadel rändawad nad tagasi. Kõige enne tuleb lõokene. Põldudel ja aasadel, kõrges õhus, kuuleme meie tema laulu. Kui ilm soojemaks läheb, siis ilmuvad pääsukesed ja wiimaks ööpikud. Pääsukeste koorilaulu kuuleme kewadel ja suwel tihti inimeste elumajade ümber. Ööpik laulab wäiksel suweõhtul koplis ja lehtmetsas.

Wana sõna: Lõoke toob lõuna sooja,
pääsukene päewa sooja,
ööpik toob öö sooja.

§ 67. Pääsukese pesa.

Esiti ehitab pääsukene mudast ja kõrtest pesa ja teeb willast ja sulgedest pehme aseme sisse. Siis muneb emalind neli ehk wiis muna. Selle järele auduwad isalind ja emalind kordamööda, kuni noored pojad munadest wälja tulewad.

Negamööda kasvawad poegadele suled selga. Wanemad söödawad poegi kärbestega ja jääskedega. Kui pojad suuremaks saawad, siis lendawad nad pesast wälja ja hakkawad omale ise toidust otsima.

Moistatus: Pesa sees, munad wäljas?

§ 68. Ööpik.

Meie laululindude hulgas on ööpik kõige tähtsam. Mitte hallid, iluta suled ei tee ööpikut kuulsaks, vaid tema laul. Ööpikul on mitu lauluwiisi. Kord on ta wiisid rõõmsad, kord kurwad. Ööpiku laul on õrn ja südant liigutav. Ööpik trööstib oma lauluga iga kurba meelt ja paneb õitseliste südamed rõõmu pärast tujukuma. Ööpikut nimetatakse ka õit selinuks, sest et ta õitseajal laulab.

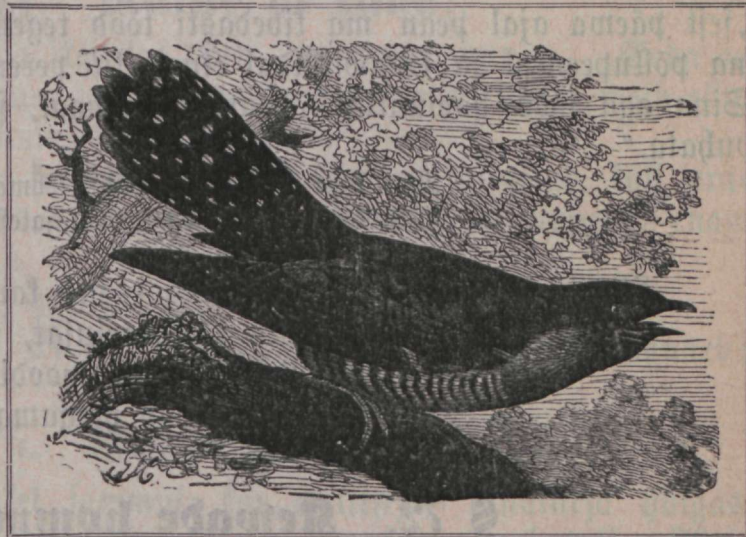
Millal laulab ööpik?

Kuda mõjub ööpiku laul?

Mis pärast nimetatakse ööpikut õit selinuks?

§ 69. Kägu.

Wägewasti kõlab kewadisel hommikul meie metsades kääo wõi kukulinu healitsemine. „Kukku! kukku!“ hüüab kägu ilmlõp mata. Ehk kaol küll üksainus lauluwiis on, siisgi on ta „kukku mine“ kena kuulata ja meeldib iseäranis karjalastele. Karjalapsed püüawad kääo „kukku mist“ järele teha, et lindu ligi meelitada, ja see läheb neile wähest ka korda.

§ 70. Mullikas ja wäfikas.

Mullikas ja wäfikas sammusiwad kahekesi karja järel. Teel hakkasiwad nad selle üle waidlema, kumb neist targem on. Wäfikas

karjus: „Mina olen sinust targem, sest minul on waljum heal, kui sinul!“ Mullikas wastas: „Mina olen targem, sest minul on suuremad sarwed, kui sinul!“ Oma sõnade tõendusets tõukas ta wafikat sarwedega.

Wana karja Muri, kes nende järel kõndis, kuulis waidlust. Ta ütles: „Ühesugused rumalad olete mõlemad!“ haugatas korra ja kihutas mullika ja wafika karja hulka.

Wanasõna: Ära kiida ise ennast, lasse küla kiita!

§ 71. Lehm ja hobune.

Hobune ja lehm saiwad karjamaal kokku ja hakkasiwad juttu westma.

„Sa oled täitmata loom!“ ütles lehm hobusele. „Sõ läbi sööd sa karjamaal, waewad inimesi ja sunnid neid õitsetule ääres walwama. Päewa=ajal ei anna sa inimestele ka rahu. Kui mahti saad, siis oled jälle karjamaal söömas, ehk otsid paremat suutäit põllupeenral ja kraawikaldal. Mina aga puhkan öösel rahulifelt, ei tee muret ega waewa kellelegi!“

„See on tõsi, et ma öösel karjamaal söön,“ wastas hobune: „sest päewa ajal pean ma kibedasti tööd tegema. Minult siis wõtan ma põllupeenral ja kraawikaldal einet, kui peremees sööma=aega peab. Sina aga sööd hommikust õhtuni karjamaal, sellepärast wõid ka öösel puhata.“

Mis kasu saame hobusest? Lehmast?

Mis kasu on teistest koduelajatest?

- Mõistatused: 1) Neli andjat, neli kandjat, kaks tulenäitajat, kaks koeratõrjujat, üks parmupiits?
2) Neli teewad woodi, kaks näitawad tuld, üks heidab magama?

§ 72. Kewade hommikul.

Waat' päike, ta	Ja laulu heal,
Nuu iluga	Mis fiin ja seal
On tõusnud ja paistab meil seal;	On kuulda, see rõõmustab meid
Ja kena õhk	Ja sunnib ka,
Ja magus lehk	Et lauluga
On wälja ja metsjade peal.	Me teretame nüüd teid.

Ja inime
 Ka kärmesti
 Tä'eb tööle ja rõõmustab nüüd;
 Ja kõik maailm,
 Kus waatab film,
 Täis liikumist, elu ja hüüd.

§ 73. Sääsik ja kärbes.

Ükskord tuli härg	Härja sarwe peal
Murmelt adraga;	Seisis jääsele.
Oli lõune järg,	Tuli vastu seal
Mil võis puhata.	Talle kärblane.

Kärbes küsima:
 „Sääsik, kust tulete?“
 „Kostuseks sai ta:
 Meie kündsiime!“

Jutusta oma sõnadega!

§ 74. Naine ja kana.

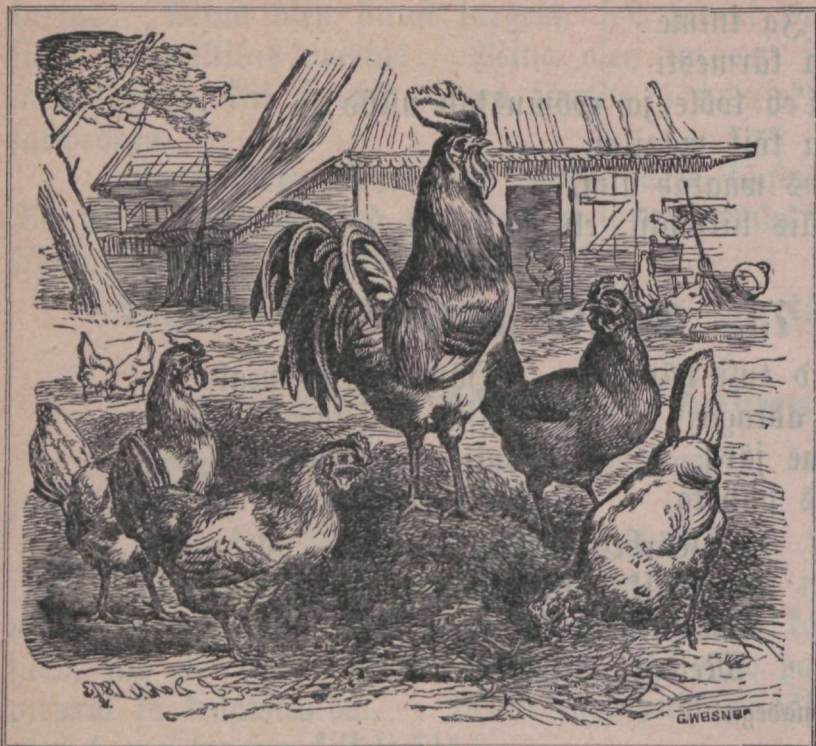
Perenaisel oli kana, kes iga päew ühe muna munes. „Seda on vähe!“ arwas ahne naine; „ma tahan kana paremini sööta, võib olla, et ta mulle siis kaks muna päewas muneb.“

Naine söötis kana kahewõrdselt, küll leiwaraasukestega, küll teradega, küll leotud tangudega. Kana läks raswa ja ei munenud enam ühtegi muna.

Mõistatuseid: 1) Üks waat, kahte-sugu õlut sees?
 2) Keerleb ja weerleb, kui otsa saab, muneb?

§ 75. Suureline kuff.

Kuff tõndis uhkel sammul, kui walitseja, kanatarja hulgas. Korraga nägi ta õue peal naabri kuffe, kes kanatarja poole tuli. Meie kuff jooksis tulijale vastu. Tõusis riid ja kisklemine, nii et juled lendasivad. Naabri kuff oli pea wõidetud. Ta põgenes haopinu warju. Wõitja lendas haopinu otsa ja kuulutas oma wõitu kõlawal healel. Põlastades waatas ta alla kanatarja peale ja hüüdis: „Waadake, misjugune mees ma olen!“ Kes on toredamat ja wägewamat kuffe näinud? Katsuge enne minu kõrgusele lennata!“

Kull keerles
 juba ammu õhus
 ja varitses saaki.
 Ta oli röömus,
 et kull haopinul
 hooples. Koole
 kiirusel lendas kull
 alla, krapjas kute
 küünte wahela ja
 wiis omale õhtu-
 roaks.

Ära hõiska hoo-
 pelikult
 Enne õhtut päe-
 wa õnne!

Mis kaju on
 kodulindudest?

§ 76. Ära hõiska!

Ära hõiska enne õhtut,
 Riida warem päewakäiki,
 Kuni päike puhkamaie
 Widewikul läinud weeru.
 Õnne munal õrna koore,
 Wisam süda wiletsusel;
 Õhtu eel wõib õnnetusi,
 Kuus weel tulla kimbatusi.

Mis (tundmusi) awaldab inimene hõiskades? Miks ei wõi ta enne õhtut päewakäiki õnneliseks kiita? Mis pärast wõrreldakse õnne õrna munaga? (Räitused!) Misjuguused omadused on wiletsusel? (Räitused!)

§ 77. Tark harakas.

Tulisel heina-ajal, kui wett metsast kusagilt saada ei olnud, leidis harakas heinasao äärest weelähkri. Ta katsus lähkril juua, aga oma lühikese nokaga ei saanud ta wett kätte. Ta lõi nokaga wastu laudu, aga need oliwad liig paksud. Ta katsus lähkert ümber

lükata, aga selle tarwis oli ta jõud kasin. Ta filmas: oja ääres
 huniku weikseid kiwa. Kohe leidis ta hea nõu. Ta kandis weikseid
 kiwa sao juure ja wiskas neid niipalju lähkrisse, kuni see hakkas
 üle jooksuma. Nüüd wõis harakas oma jänu kustutada.
 Nõuga tehtakse wahest enam, kui jõuga.

§ 78. Kadak.

I.

Kadak õhkas, kadak kaebas:
 „Kõikidest ma põlatud!
 Oleks mul ka kenad lehed,
 Siis ma oleks auustud!”

Ingel tuli tema juure,
 ütles: „Koh, mis lehti sa
 soowiksid siis enesele?
 Seda nüüd mull' nimeta!”

Kadak kostis: „Kullast lehed,
 Küll need kõige kenamad!” —
 Ohtu sõudis, ööke jõudis,
 Kõik puud metsas magawad.

Kadak magas, kadak ärkas,
 Kullast lehed läigiwad
 Päikse paistel, oh mis kena!
 Kõik puud imeks panewad.

Juut see juhtus tema juure,
 Näeb seal kullast lehel'sed,
 Astub ligi, korjab kofku,
 Läheb jälle oma teed.

II.

Naaber haljas, kadak paljas,
 Nutab hale healega.
 Ingel tuleb tema juure:
 „Koh, mis lehti tahad sa?”

Kadak kostis: „Klaasist lehed,
 Küll need kõige kenamad!” —
 Ohtu sõudis, ööke jõudis,
 Kõik puud metsas magawad.

Kadak magas, kadak ärkas,
 Klaasist lehed läigiwad
 Päikse paistel, oh mis kena!
 Kõik puud imeks panewad.

Tasa tõuseb tuulekene,
 Hakkab häst puhuma, —
 Klaasist lehed pihuks, puruks
 Väinud katki korraga.

III.

Naaber haljas, kadak paljas,
 Nutab hale healega.
 Ingel tuleb tema juure:
 „Koh, mis lehti tahad sa?”

Kadak kostis: „Lehtpuu lehed,
 Küll need kõige kenamad!” —
 Ohtu sõudis, ööke jõudis,
 Kõik puud metsas magawad.

Kadaf magas, kadaf ärkas,
Lehtpuu lehed lihavad,
Suured, laiad, pehmed lehed
Kadafat nüüd katawad.

Kitsekari kaugelt juba
Ära näinud kadaka,
Läheb ligi, wõtab paljaks,
Et ei jäänud lehekest.

IV.

Naaber haljas, kadaf paljas,
Mutab hale healega.
Ingel tuleb tema juure:
„Koh, mis lehti tahad ja?“

„Omad okkad,“ kostis kadaf:
„Küll need kõige paremad!
Kendega ma olen loodud,
Need mull' üksi kõlbawad.“ —

Shtu jõudis, ööke jõudis,
Kõik puud metsas magawad.
Kadaf magas, kadaf ärkas, —
Omad okkad katawad.

Kadaf kargas, kadaf kiitis:
„Omad okkad jälle kae,
Juut ei riisu, tuul ei löhu,
Kits ei kisu iialgi!

Nüüd siin seisan ööd ja päewad
Wagusi ja puutmata;
Julgeb keegi kistma tulla,
Köelan oma okkaga.“

§ 79. Kuusk ja kask.

Metsas kasvawad okaspuud ja lehtpuud. Kuusk, mänd ja kadakas on okaspuud. Neil on lehtede asemel rohelisted okkad. Okkad ehivad puud aasta läbi. Lehtpuudelt langewad lehed sügisel.

Meie okaspuu-metsades kasvawad enamasti kuused. Männa-metsasid on vähem leida. Kuusk on ilus, sirge kaskuga puu. Omas rohelistes ehtes meeldib meile kuusk iseäranis talwel, kui teised puud lehtita on. Lastele on jõulukuusk kõige armsam.

Lehtmetsas kasvawad kased, lepad, haawad, pajud ja teised puud. Kõige ilusam lehtpuude hulgast on kask. Tema rohelisted lehed annawad magusat lõhna, ja sellepärast istutatakse kaski kopeldesse ja elumajade ligi. Juba kaugelt on kask oma walge koore

poolest teiste puude hulgas tunda. Melipühi ajal ehivad inimesed elumajasid ja õuesid noorte kaskedega ja kase oksadega.

Kewadel armastawad mõned inimesed kase mahla juua. Mahl on küll magus jook, aga et mahla saada, peame kaste windlaga ehk oherdiga puurima. Selle läbi haawame kaste ja paneme ta pödema. Parem jäta mahl joomata, siis kasvab kast lopsakalt ja annab sinu elumajale ilu ja ka warju.

Mis kaju on okaspuudest? lehtpuudest?

§ 80. Kask.

Uks kast meil kasvab õues,
Just maja ukse ees,
See oli lapsepõlwes
Mu armas seltsimees.
Ta andis wilu warju,
Ta mahl mind kosutas,
Ta kohin sagedasti
Mu südant jahutas.

§ 81. Talumees ja karu.

Talumees ja karu oliwad sõbrad. Talumees haris kord metsa ääres põldu ja põletas kütist. Karu tuli mehe tööd vaatama. „Hakkame ühes koos külwama!“ ütles karu. „Sügisel teeme saagi pooleks: pealsed mulle, juured sulle.“ — „Olgu nii!“ wastas talupoeg. Ta külwas naire seemed põllule. Sügisel wõttis talupoeg naired omale, pealsed andis karule.

„See kaup ei olnud kasulik,“ mõtles karu, kui toitu oli maitsetanud. Teisel kewadel tuli ta jälle ja ütles mehele: „Vähme ühes külwama, aga sügisel saagu juured mulle, pealsed sulle!“ — „Olgu!“ wastas mees. Ta külwas põllule nisju. Nisju kaswas hea; mehele jägus wilja mitmeks aastaks. Juured jäiwad karule.

Sest ajast kadus talumehe ja karu sõprus.

Misfugused elajad elutsewad metsas?

Mis kaju ehk mis kahju nad teewad ja kellele?

§ 82. Jänese õhkamine.

Oh, kui rasked on mu päevad!
Seda kõik mu wennad näevad.
Mind kui lindu püüetakse,
Sagadast' ka müüetakse.

Täna sai mind jäager näha,
Püüdis mulle tüli teha,
Ütles: „Hurdad, minge sinna!
Jänäs kargab sinna, tänna;
Rahk ja pea teil' annetakse,
Liha mõisa kannetakse!“ —

Kui ma kuulsin seda juttu,
Kargasin siis õige ruttu;
Tahtsin end küll ära peita,
Koerad hoopis kaugel jätta.
Siisgi nad mind kinni wõtsid,

Jäägri juure jälle tõtsid.
Kui mind jäägri juure toodi, —
Sadulasse warsti poodi;
Wiidi mõisa herra ette,
Pärast anti koka kätte.

Kus elab jänäs? Millega ta ennast toidab? Mis pärast peetakse ta peale jahti?
Mis sugused metsloomad elutsewad põllul?

§ 83. Lapsed aias.

Anna ja Martin
foowisivad juba
ammu onule sõita,
et onu ilufas aias
mängida. Neli-
pühi teisel pühal
sõitis isa lastega
onu poole külasse.
Anna ja Martini
rõõm oli suur, kui
nad onu lastega,
Arturi ja Helmiga,
kõtku saidwad.
Rõõmu-hõiskami-
tega mindi aeda

mängima. Artur ja Helmi näitasivad weikestele wõõrastele enne oma
lillepeenraid ja marjapõõsaid. Siis algas mäng. Kui lapsed küllalt

olivad jooksnud ja mänginud, siis istusivad nad rohu peale ja hakkasivad wanematele kingituselt lillekimpusid tegema ja pargasid punuma.

Ruttu weeres päikene õhtu poole ja tuletas lastele koju-minekut meelde.

§ 84. Õhtu päike.

Kuldne õhtu päike,
 Ilus oled ja,
 Kui sa wiimse läike
 Saadad üle maa.

Äratad mu meeles
 Palwe palawa:
 Kuldses koidu keeles
 Ilma tereta!

Miks nimetatakse päikest kuldselt? Millal on õhtu päike ilus? Millal saadab ta wiimse läike (wiimsed kiired) üle maa? Mis soowi (palwet) ataldab inimene loojaminewale päikesele? Millal võib päikene koidu keeles ilma tere-tada? Misjuguft hommitut soowib siis inimene?

Kokkuvõte (kawa): } 1. Kuida kiidab inimene õhtu päikest?
 } 2. Mis soowib ta päikeselt?

§ 85. Kaste ja udu.

Palawal juwel muudab wefi ennast auruks. Wee = auru meie ei näe. Auramise läbi kaob wefi lompideft ja kraawidest ning kahaneb ojades ja jõgedes. Inimesed ütlewad siis, et kraawid ja lombid on ära kuiwanud.

Sumeõhtul on ilm wilum, kui päewal. Õhtu wilus läheb wee-aur õhu sees tihedamaks ja muutub uduks. Udu meie wõime näha. Udu on siis nähtaw wee-aur. Kui udu kõrgele taewa alla tõuseb, siis nimetatakse teda pilweks. Kui wee-aur pilwedes tillakeks jahtub, siis hakkab wihma sadama.

Wee-aur jahtub ka juwe-öödel maapinnal ja muutub tillakeks. Meid weetilkasid rohu ja lehekeste peal nimetame meie kasteeks. Selgel ja wagasel ööl on paks kaste maas. Siis on kerge heina niita. Sellepärast ruttawad heinalised juba päikese tõusuajal niitma.

§ 86. Palwetund looduses.

Päike weereb, õhk on õrn ja jahe,
 Kaste asub halja aasale,
 Kostab kõrwu linnukoor nii mahe,
 Kumrardab nii tafa lilleke.

Waikselt, waikselt woolab wefi ojas,
 Hiilgwad tähed waatwad ülewelt.
 Süda, märka: Taewa Jsa kajas
 Loodus peab palwet tafaselt.

§ 87. Eduardi kiri õele.

Armas õde!

Ma olen juba kolm päewa onu juures. Nüüd on heinaaeg ja kõik inimesed tööl. Eila käisin ma onutütre Hildaga heinamaal. Küll oli seal hea olla! Wõeti parajasti loogu ja tehti saadusid. Onu tõstis wähest mind fao otfa, wähest Hildat. Sao otfast oli jõgi näha. - Lõuna ajal läksime küüni juure. Meie käisime Hildaga küümis heinu wastu wõtmas. Roowiku peal nägime pääfukese pefa. Pojad oliwad weel fees. Meie ei puutunud pääfukese poegi: meie kartsime neile haiget teha. - Homme läheme lootfikuga jõe. Ma kardan küll wett, aga muidu ei saa walgid weeroofisid kätte, kui lootfiku pealt. Kui sa onu juure tuled, siis läheme kõik jõe.

Adaweres,
6. juulil 1907.

Sinu wend Eduard.

§ 88. Wiljapead.

Isa läks oma weikese pojaga wiljapõllu peale kõndima. „Waata, isa“, ütles poeg, „kui püsti mõned kõrred oma pead kannawad! Need woiwad teiste hulgas küll kõige paremad olla.“

Isa kitkus mõne wiljapea, näitas pojale ja ütles: „Rumal laps, waata ise! See pea siin, mis enese nii kõrgele püsti sirutas, on tühi ja kõlwatu; teine aga, mis end wiisi pärast kandis, on täis ilusaid teri.“

Wanasõna: Puud tuntakse tema wiljast.

§ 89. Wiljakoristamine.

Pea pärast heina-aega algab wiljakoristamine. Kõige esiti tuleb rukkilõikus käsile. Rukist lõigatakse sirpidega, köidetakse wihkudeks ja kantakse kokku kuhelasse. Rukkilõikuse järele tuleb linakitkumine. Suwewiljad, nagu odrad ja kaerad, niidetakse suwe lõpul wikatiga ja pandakse wahelikku ehk rõuku.

§ 90. Rehepeksmine.

Terawiljad weetakse rehte. Enne kuiwatatakse wili parsil, siis raba- takse terad wälja, ehk jälle pahmatakse hobustega kõrred kõlgasteks, nii et terad wiljapeadest wälja pudenewad. Mõnel kohal peksetakse wilja masinate abil, ilma kuiwatamata. Tuulamisel lahutatakse puhtad terad haganatest. Terad jahwatatakse weskil jahuks. Jahust tehtakse leiba.

§ 91. Ladina keele trükitähed.

A a, B b, D d, E e, G g, H h, I i, J j, K k,
L l, M m, N n, O o, P p, R r, S s, T t, U u,
W w, Ä ä, Õ õ, Ö ö, Ü ü.

I=1 II=2 III=3 IV=4 V=5 VI=6 VII=7
VIII=8 IX=9 X=10.

§ 92. Kündja.

Üht rõõmust elu elan ma,
Mul mure tundmata;
Ma olen rahul sellega,
Mis teenin waewaga.

Käi, Küüt ja Punu, wao peal,
Sest põllust tuleb leib! —
See jalg on ikka õigel teel,
Mis adra taga käib.

§ 93. Sipelgas ja rohusirts.

Sipelgas tegi suwel hoolega tööd ja kogus talweks tagawara. Rohusirts laulis terwed päewad ja ei hoolinud sellest, mis tulewik toob. Oli ju suwel toitu igal pool rohkesti leida. Wiimaks tuli wilu sügisene aeg. Rohusirts ei leidnud enam toitu ja pidi nälgima. Tühja kõhuga ei suutnud ta enam laulda. Wiimases hädas ronis rohusirts sipelga juure abi paluma. „Nüüd näed, et suwel tarwis oli tööd teha!“ ütles sipelgas ja saatis rohusirtsu weikese anniga minema.

§ 94. Kaks kõnet.

I.

Ühel ilusal kevadisel hommikul seisin ma küla tänawas, kust kitsas jalgteed koolimaja poole läks. Seal kuulsin ma kaks poisfi nõnda rääkima:

„Tere hommikut, Kaarel!“

„Jumalime, Mihtel!“

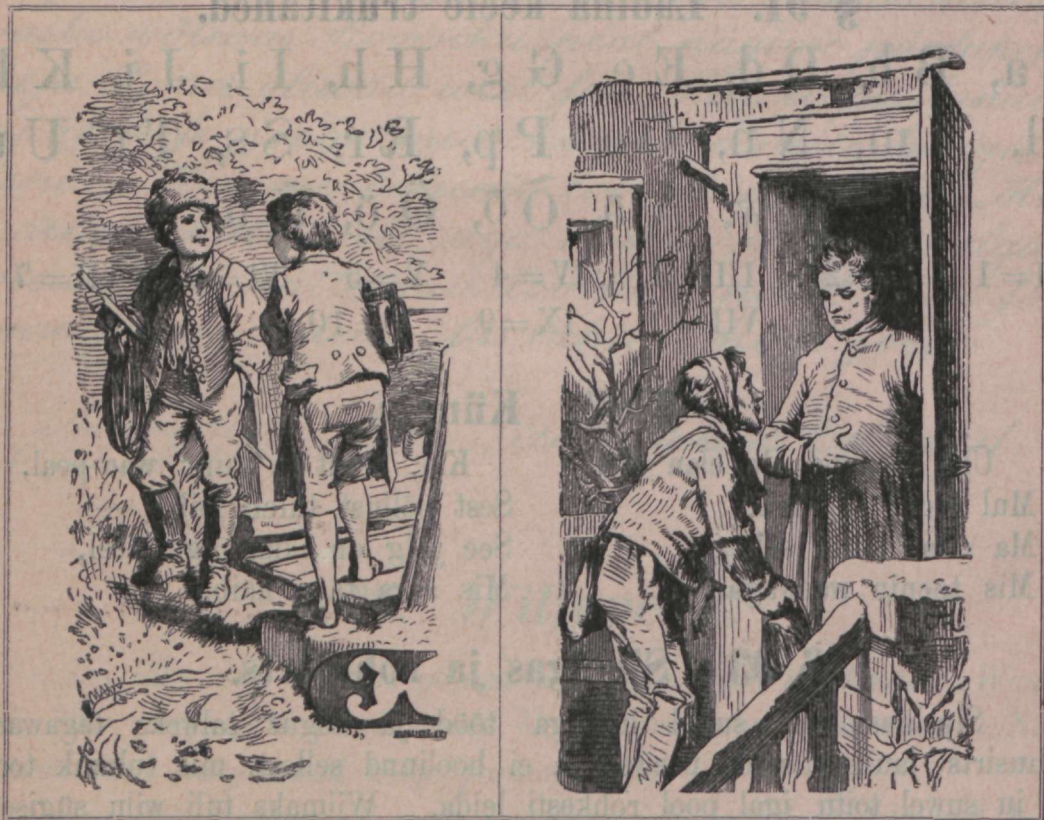
„Kuhu ja lähed, Kaarel?“

„Otskohe kooli, Mihtel!“

„Nüüd on walge wäljas! Kooli tahad ja minna, seal omale pingi peal küüru selga istuma? Sada kord parem on ometi nüüd lepikus päikese paistel mängida, mahla lasta ja mähki kaapida. Tule minuga metsa, Kaarel!“

„Ohtul tulen, Mihtel, nüüd lähen õppima. Jumalaga!“

„Minu pärast õpi siis, kuni ja tarkusest lõhki lähed! Mina lähen mängima.“ —

II.

Wiisteistkümme aastat peale selle seisin ma ühe koolimaja õue peal. Seal tuli üks waezes riides noormees kooliõpetaja juure, ja ma kuulsin neid nõnda rääkima:

„Tere hommikut, auus kooliõpetaja!”

„Sumalime, külamees!”

„Kuulge mu palwet, auustatud kooliõpetaja, ja wõtke mind julasjeks!”

„Kas ja muud midagi ei mõista?”

„Ei, auus kooliõpetaja.”

„Mispärast mitte?”

„Ma ei ole muud midagi õppinud.”

„Mis ju nimi on?”

„Mu nimi on Mihkel.”

„Mihkel? Nüüd tunnen ma find! Kas ja weel mäletad, mis meie wiieteistkümmne aasta eest üksteisega külatänawas rääkijime, kui mina kooli tõttasin ja sina lepikusse mängima läksid? Oppimine on mind kooliõpetajaks teinud, mängimine find teiste julasjeks, sest mis meie noores põlwes külwame, seda lõikame wanaduses!”

Wanafõna: Ülemaks, kui hõbewara,
Kallimaks, kui kullakoormad,
Tuleb tarfus tunnistada.

§ 95. Paranda õigel ajal!

„Kuule!” ütles julane Jaan ühel sügisel oma peremehele: „katuse pealt on tuul koo-osa õlgi ära wiinud; neid meil nüüd on, lae ma panen ajemele!” Hooletu peremees wastas: „Laf’ mädaneb; üks kubu enam ehk wähem, mis see wälja teeb!”

Seal tuli aga tuul, puges katuse august lakka ja kangutas weel enam õlgi lahti. Siis tuliwad wihm ja lumi ja niisutajiwad lage, nii et lagi wiimaks ära mädanes. Lõppeks kutsuti puusepp, kes lae pidi ära parandama.

„Ma ei wõi sinna parata,” ütles puusepp: „alla wiitkümmend rubla ei maksja mul feda tööd ette wõtta. Paari aasta eest, kui õlgi üks ainus kubu puudus, ei oleks parandamine wiitkümmend kopikatgi maksnud. Mispärast ei lastnud ja siis parandada, kui õige aeg oli?”

§ 96. Neli aasta-aega.

Weike Peeter mängis õues lumepallidega ja käis mäekaldal kelguga liugu laskmas. See oli nõnda tema meelt mööda, et ta soowis: „Oh, kui ikka tali oleks!” Isa käskis teda oma soowi taskuraamatusse üles kirjutada.

Tali kadus; kewade jõudis kätte. Peeter kõndis isaga aias, kus roosid ja kõikisugu teised ilusad lilled õitsesiwad. Kui rõõmus oli Peeter seda nähes! „See rõõm pole mitte jäädaw,“ ütles isa: „kewade kaob kiiresti.“ — „Oh oleks ikka hewade!“ õhkas Peeter. Isa käskis teda ka selle soowi mälestuseks üles kirjutada.

Kewade läks mööda; suwi jõudis kätte. Peeter läks isaga püha-päewal ligemasse külasse. Sinna jäiwad nad terweks päewaks. Ilm oli ilus. Ümberringi oliwad rohelised wäljad ja õitsewad aasad. Peetril läks aeg jõudsasti mööda. Aasal mängis ta teiste lastega ja soi magusaid marju. „Eks ole tõi,“ küsis isa, kui nad kodupoole minemas oliwad: „suwi saadab meile palju head?“ — „Oh,“ kostis Peeter: „mina soowin, et suwi ikka jääks!“ — Ka selle soowi käskis isa teda mälestuseks üles kirjutada.

Wiimaks tuli sügis. Peeter sõitis jälle isaga maale. Ilm ei olnud enam nõnda palaw, kui suwel. Õhk oli jahe, taewas selge. Puuwili oli walmis. Wiljapuude oksadelt paistis õunade, pirnide ja ploomide ilu silma. Peeter armastas väga aiawilja süüa, ja siin ta soi teda nii-palju, kui süda kutsus. „See ilus aeg ei kesta ka kaua,“ ütles isa: „tali on läwe ees.“ — „Oh kui väga ma soowiksin, et tali ei tuleks, et ikka sügis oleks!“ hüüdis Peeter.

Isa wõttis taskuraamatu ja näitas Peetrile. Raamatusse oli kirjutatud, et Peeter talwel, kewadel ja suwel niisamasuguseid soowisid oli awaldanud.

„Suur Looja oskab maailma palju paremini walitseda, kui meie,“ ütles isa. „Kui minewal talwel kõik sinu soowi järele oleks läinud, siis ei oleks meil olnud ei kewadet, suwi ega sügist, ei lillesid, marju ega õunu, ja terve aasta otsa oleks kõik maa ühesuguse lumewaibaga kaetud olnud.“

Millal on päewad kõige pikemad ja ööd kõige lühemad, millal ööd kõige pikemad ja päewad kõige lühemad? Millal on päewad ja ööd ühepikkused? Millal on lund ja tuisku, millal wihma ja kastet?

Mõistatus: Kes teeb silla ilma kiwi killuta, ilma puu pulgata?

§ 97. Kubu on kõik lilled kadund?

Kubu on kõik lilled kadund,
Lahkund kurwal leinamisel?
Magawad ju alla mulla,
Walge lume warjamisel.

Aga küllap aeg ka tuleb,
Kus neid ärksalt äratama
Päike tõttab rõõmu palgel,
Lume katet kaotama.

Wirgawad siis wiibimata,

Silmas rõõmu filmawefi,

Teineteist küll küsiteles:

On see kõik, mis näeme, tõsi?

Kawa: 1) Lilled talweunel. 2) Tulewiku (kewade) lootus. 3) Lilled ärfamine kewadel.

§ 98. Talwel.

ja hoolega õppima. Suwine märguaeg aga ei lähe neil meelest. Kui koolitööd tehtud, siis lähewad lapsed pea iga päew lumemäele, oja ehk jõe peale liugu lastma.

§ 99. Heategija.

Oli külm talwe - aeg. —

Weikene Ella, jõuka peremehe tütar, koristas iga päew peale sööma-aja toidud laualt ja kandis kappi. Leiwaraasukesed ja muud ülejäänud toiduosad kogus ta laualt weikese korwi sisse ja hoidis alal. Iga päew käis ta korwikesega korda kaks õues ja söötis leiwaraasukes- tega näljaseid lindusid. Linnud harjusiwad temaga nii ära, et kartmata ligi tuliwad, kui Ellat korwikesega õues nägiwad.

Ella wanemad paniwad tema talitusi rõõmuga tähele. „Mis- pärast toidad sa lindusid?“ küsis kord ema.

„Neil ei ole toitu,“ wastas Ella, „sest kõik maa on lumega kaetud. Waeseid peame ikka awitama, ja talwel on lindudele abi tarwis.“

§ 100. Armasta Jumalat.

Isa ja poeg tuliwad kirikust. Poeg küsis isalt:

„Ütle, isa, kuida wõime seda armastada, keda meie ei ole näinud?“

„Kellelt ja oma ilusa puuhobuse ja weikese wankri oled saanud?“

küsis isa.

„Onu on minule kõik need asjad kinkinud.“

„Kas ja siis onu armastad?“

„Muidugi armastan teda, sest ta on hea onu.“

„Kas oled teda näinud?“

„Ei ole; aga ma tahaksin teda küll näha.“

„Kuda võid teda siis armastada, kui ja teda näinud ei ole?“

„Ta on minule palju ilusaid asju kinkinud, ja ja ise oled temast minule palju head kõneleud.“

„Koh, waata, mu poeg,“ ütles isa: „Sumalat ei ole meie oma ihufilmadega küll näinud, aga ta on meie eest enam muretsenud, kui wanemad laste eest. Tema armutegudest kõnelewad prohvetid ja apostlid. Sellepärast on meie kohus teda armastada.“

Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Moor, wana saab just rõõmu.
 Su juures lapsed laulawad
 Ja rõõmsalt andid ootawad.
 Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Moor, wana saab just rõõmu.

§ 102. Kodu.

Meil aia-äärne tänawas
 Kui armas oli see!
 Kus kasteheinas põlwini
 Me, lapsed, jooksime,

Kus ehani ma mängisin
 Küll lille, rohuga,
 Kust wanataat käe kõrwas mind
 Tõi tuppa magama.

§ 101. Jõulupuu.

Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Kui armsasti ja hiilgad!
 Su külles küünlad säravad
 Ja jõulu kingid paistawad.
 Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Kui armsasti ja hiilgad!

Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Sind Jeesus meile toonud.
 Ta meile täna sündinud
 Ja kallid annid kinkinud.
 Dh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Sind Jeesus meile toonud.

Küll üle aia tahtsin siis
 Ta kombel waadata:
 „Laps oota,“ kostis ta, „see aeg
 On kiir küll tulema!“

Aeg tuli. Maa ja mere peal
 Silm mõnda seletas —
 Ei pool nii armas olnud seal,
 Kui küla tänawas!

§ 103. Kodumaa ja isamaa.

Maa, kus Eesti rahvas elab, on Eestimaa, meie kodumaa. See maa on meile armsam, kui teised maad, sest siin oleme meie sündinud ja kasvanud, siin elavad meie wanemad ja sugulased, siin kõlab meie Eesti emakeel. Meie armastame oma wanemaid, sugulasi, sugurahvast ja kodumaad. Eestlaste maa ei ole rikas waranduste poolest, sest hõbeda- ja kullakaewandusi siin ei ole, aga wiljakandjat mulda on küllalt leida. „Kus mulda, seal kulda,“ kui aga tööd teha ja waewa näha. Eestlane on töö-armastaja, ja sellepärast võib ta oma kodupinnal töötades lähedasti elada.

Eesti kodumaa on üks osa suurest Weneriigist. Eesti kodumaa ja terve Weneriik on laiemas mõttes meie isamaa. Weneriiki walitseb wägew Keiser. Meie oleme tema alamad. Meie kohus on oma Keisrit armastada ja auustada.

§ 104.

Jumal, Keisrit kaitse ja!
 Wägewalt, kuulsalt
 Walitse kiituseks!
 Olagu kaua ta,
 Walitsegu auuga!
 Jumal, Keisrit kaitse ja!

§ 105. Sõjalaul.

Nüüd üles, Wene alamad,
Kui waenlased meid piirawad!
Kes Wene leitwast elawad,
Need kaitsku waprast isamaad!
Sel õigel Wene alamal,
Kuis teada kaugel, ligidal,
Ei ole armsam kuskil maal,
Kui oma Keisri warju all,

Keiser, ust ja isamaa,
Kui kutsuwad meid sõdima,
Siis astkem ette rõõmuga:
Hurra! hurra! hurra!
